

ತರುವಾಯ ಉಮಯನ ಪ್ರತಿನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವನದೇವತೆಯು ಮನೋಹರವಾದ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು 'ಎಲೈ ಪಥಿಕನೇ! ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರರು ಈ ವಿಷವೃಕ್ಷದ ಫಲಗಳನ್ನು ತಿಂದುದರಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತರಾದರು. ಇದೋ ಈ ಫಲಗಳು ಬೇರೆ. ಇವು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಫಲಗಳು. ಇವು ಪ್ರಣವಿಲ್ಲದೆ ದೂರೆಯವು. ಈ ಫಲಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವವನು ಸಮಸ್ತ ವ್ಯಾಧಿರಹಿತನಾಗುವನು. ಅವನಿಗಂದೂ ಮರಣವಿಲ್ಲ. ದುಃಖವು ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸಚರಾಚರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗುವನು. ನಾನು ಮೊದಲು ಬಹಳ ಮುಂಡಿಯಾಗಿ ದ್ದೆನು. ದೇವೇಂದ್ರನ ಆಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಾನು ಈ ಮರದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸುವಂತಿಯಾದೆನು' ಎಂದಳು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಉಮಯನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ-'ಎಲೈ ಸಹೋದರಿಯೆ! ಹಸರು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಪ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಅತಿ ಶಯಗಳಿಂದ ನನಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಆದ್ಯಷ್ಟವಿದ್ದಂತಾಗುವುದು. ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡತೀನಿದೇನು?'

ಯದ್ವೈನೇನ ಲಲಾಟಪಟ್ಟಿಲಿಖಿತಂ ಸ್ವಲ್ಪಂ ಮಹದ್ವಾ ಧನಂ |
ಸಿದ್ಧ್ಯತ್ಯೇವ ಮರುಸ್ಥಲೇಷು ನಿಯತಂ ಮೇರಾ ಚ ನಾತೋಧಿಕಂ ||
ತದ್ಧೀರೋ ಭವ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಕಲಿತಸ್ತತ್ರ ವ್ಯಥಾಂ ನಾ ಕೃಥಾಃ |
ಕೂಪೇ ಸಶ್ಯ ಪಯೋನಿಧಾವಪಿ ಘಟೋ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ತುಲ್ಯಂ ಜಲಂ ||

—ವಿಧಿಯು ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪ ಧನವಾಗಲಿ, ಅಧಿಕ ಧನವಾಗಲಿ ಮರುಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮೇರು ಪರ್ವತದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಿದ್ಧಿಯೇ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ಹಣೆಯ ಬರಹಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಸದು. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ಥಿರಮನೋವ್ಯಾಪಾರವುಳ್ಳವನೂ ಧೀರನೂ ಆಗಿರು. ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ. ನೋಡು! ಘಟವು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮವಾಗಿ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಉಮಯನ ನಿರ್ದೋಷತೆಯನ್ನೂ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಸಂತುಷ್ಟಳಾದ ಆ ವನದೇವತೆಯು 'ಎಲೈ ಪಥಿಕನೇ! ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ

ನಾನು ಸಂತುಷ್ಟಳಾದೆನು. ನಾನು ವನದೇವತೆ. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳು. ಕೊಡುವೆನು' ಎಂದಳು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಉಮಯನು ತನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರನ್ನು ಏಳಿಸುವಂತೆಯೂ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆಯೂ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಅದರಂತೆ ಆ ವನದೇವತೆಯು ಉಮಯನ ಸಂಗಡಿಗರನ್ನು ಏಳಿಸಿ, ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು. ಆ ಉಮಯನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಎದ್ದು 'ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾವು ಬದುಕಿದೆವು. ನಿನ್ನ ಪ್ರತದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಈಗ ನಾವು ನೋಡಿದೆವು. ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರುವುದಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.'

ಉತ್ಸಾಹಸಂಪನ್ನ ಮದೀರ್ಘಸೂತ್ರಂ ಕ್ರಿಯಾವಿಧಿಜ್ಞಂ
ವ್ಯಸನೇಷ್ಯಸಕ್ತಂ |

ಶೂರಂ ಕೃತಜ್ಞಂ ದೃಢನಿಶ್ಚಯಂ ಚ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಸ್ವಯಂ
ವಾಂಛತಿ ವಾಸಹೇತೋಃ ||

—ಉತ್ಸಾಹಶೀಲನೂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ ಕಾರ್ಯದ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದವನೂ ವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವವನೂ ಶೂರನೂ ಕೃತಜ್ಞನೂ ದೃಢನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ವಾಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತಾನೇ ಇಚ್ಛಿಸುವಳು.

ಅಂಗಣವೇದೀ ವಸುಧಾ ಕುಲಾ ಜಲಧಿಃ ಸ್ಥಲೀ ಚ ಪಾತಾಲಂ |
ವಲ್ಮೀಕಶ್ಚ ಸುನೇರಃ ಕೃತಪ್ರತಿಜ್ಞಸ್ಯ ನೀರಸ್ಯ ||

—ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬದ್ಧನಾದ ವೀರಪುರುಷನಿಗೆ ಪ್ರದ್ಧಿಯು ಅಂಗಣದ ವೇದಿಕೆಯಾಗುವುದು. ಸಮುದ್ರವು ಸಣ್ಣ ಹೊಳೆಯಾಗುವುದು. ಪಾತಾಳವು ನೆಲವಾಗುವುದು. ಮಹಾಮೇರುಪರ್ವತವು ಹುತ್ತವಾಗುವುದು. ದುರ್ಲಭವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾಗುವುವೆಂದು ಭಾವವು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಉಮಯನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು.

ಬಳಿಕ ಉಮಯನು ಆ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಉಮಯನು ಸದಾಚಾರಿಯಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತು ಅವನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳೂ ದೂರೆಯೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಸ್ವಜನರೂ

ಪರಿಜನರೂ ಎಲ್ಲರೂ 'ನೀನು ಧನ್ಯ. ದೊಡ್ಡವರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ನೀನು ಪೂಜ್ಯನಾದೆ.

**ಉತ್ತಮೈ: ಸಹ ಸಂಗತ್ಯಾ ಪುನಾನಾಪೋತಿ ಗೌರವಂ |
ಪುಷ್ಪೈಶ್ಚ ಸಹಿತಸ್ತಂತುರುತ್ತಮಾಂಗೇನ ಧಾರ್ಯತೇ ||**

—ಉತ್ತಮರೊಡನೆ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಗೌರವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಪುಷ್ಪಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವ ದಾರವು ಮಸ್ತಕದಿಂದ ಧರಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು.

ಉಮಯನ ಧಾರ್ಮಿಕ ದೃಢಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ಮರುದಿವಸ ನಗರಾಧಿ ದೇವತೆಯು ಅವನನ್ನು ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸಿ, ಪಂಚಾಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ನರಪಾಲರಾಜನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಜಿನಧರ್ಮವು ಸಮಸ್ತ ವಿಪತ್ತುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

**ಧರ್ಮಃ ಶರ್ಮ ಪರತ್ರ ಚೇಹ ಚ ನೃಣಾಂ ಧರ್ಮೋಂಧಕಾರೇ ರವಿಃ |
ಸರ್ವಾಪತ್ರಶಮುಕ್ಷಮಃ ಸುಮನಸಾಂ ಧರ್ಮೋಃ ಸಿಧೀನಾಂ ನಿಧಿಃ ||
ಧರ್ಮೋ ಬಂಧುರಬಾಂಧವೇ ಪ್ರಥುಪಥೇ ಧರ್ಮಃ ಸುಹೃನ್ನಿಶ್ಚಲಃ |
ಸಂಸಾರೋರುಮರುಸ್ಥಲೇ ಸುರತರುರ್ನಾಸ್ತ್ಯೇನ ಧರ್ಮಾತ್ಪರಃ ||**

—ಧರ್ಮವು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಪರದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು. ಧರ್ಮವು ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನಂತಿರುವುದು. ಮನಶ್ಶುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಧರ್ಮವು ಸಮಸ್ತ ಆಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಶಮನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದುದು. ಧರ್ಮವು ನಿಧಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ನಿಧಿಯಾಗಿರುವುದು. ಬಂಧುಗಳಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಧರ್ಮವು ಬಂಧುವಾಗಿರುವುದು. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ನಿಶ್ಚಲನಾದ ವಿತ್ರನಾಗಿರುವುದು. ಸಂಸಾರವೆಂಬ ದೊಡ್ಡದಾದ ಮರುಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನರಪಾಲರಾಜನೂ ಮದನವೇಗಮಂತ್ರಿಯೂ ತಂತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪುತ್ರರನ್ನಿರಿಸಿ, ಅವರೂ ಸಮುದ್ರದತ್ತಶ್ರೇಷ್ಠಿಯೂ

ಉಮಯನೂ ಬೇರೆ ಹಲವರೂ ಸಹಸ್ರಕೀರ್ತಿಮುನಿಪುಂಗವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಕೆಲವರು ಶ್ರಾವಕರಾದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಭದ್ರಪರಿಣಾಮಿಗಳಾದರು.

ರಾಜಮಹಿಷಿಯಾದ ಮದನವೇಗಿಯೂ ಮಂತ್ರಿ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೋಮೆಯೂ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠಿಪತ್ನಿಯಾದ ಸಾಗರದತ್ತೆಯೂ ಇತರ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಅನಂತಮತಿಯೆಂಬ ಆರ್ಯಕೀಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ವಿನಿಯರಾದರು. ಕೆಲವು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಶ್ರಾವಿಕೆಯರಾದರು. ಸ್ವಾಮಿಯೆ! ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದುದರಿಂದ ನನಗೆ ದೃಢತರವಾದ ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ವಪಂಚಾಗಿರುವುದು.”

ಕನಕಲತೆಯ ಮೂತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅರ್ಹದ್ವಾಸಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ 'ಎಲೆ! ಕನಕಲತೆಯೇ! ನೀನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಾನು ನಂಬುತ್ತೇನೆ. ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ'. ಎಂದನು. ಅವನ ಇತರ ಪತ್ನಿಯರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳಿದರು. ಕುಂದಲತೆಯೊಬ್ಬಳು ಮೂತ್ರ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ 'ಇದೆಲ್ಲವೂ ಸುಳ್ಳು' ಎಂದಳು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಉದಿತೋದಯ ಮಹಾರಾಜನೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಸುಪರ್ಣಮಿರಚೋರನೂ ತಂತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ಕನಕಲತೆಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಪಾಪಿಷ್ಠಳಾದ ಕುಂದಲತೆಯು ಸುಳ್ಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಳು. ಬೆಳಗಾದ ಬಳಿಕ ಈಕೆಯನ್ನು ಕತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ಇಲ್ಲದಿರುವ ದೋಷವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವವನು ನೀಚಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

**ನೆ ಸತೋನ್ಯಗುಣಾನ್ ಹಿಂಸ್ಯಾನ್ನಾಸತಃ ಸ್ವಸ್ಯ ವರ್ಣಯೇತ್ |
ತಥಾ ಕುರ್ವನ್ ಪ್ರಜಾಯೇತ ನೀಚಗೋತ್ರಾನ್ವಿತಃ ಪುನಾನ್ ||**

—ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿರುವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಾರದು—ನಿರಾಕರಿಸಬಾರದು. ಇಲ್ಲದಿರುವ ತನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ನೀಚಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವನು.

ಇಂತು ನವಮಪರಿಚ್ಛೇದವು ಮುಗಿದುದು.

ದಶನುಸರಿಚ್ಛೇದ

ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಹದ್ವಾಸಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ 'ಎಲೆ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯೇ ! ನೀನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ಸಾಕ್ಷಿತ್ವ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಂಟಾ ದುದು ? ಹೇಳು' ಎಂದನು. ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯು ಕೈಮುಗಿದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾಳೆ.

“ಈ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸೌರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಬ್ಬಕೌಶಾಂಬಿಯೆಂಬುದೊಂದು ನಗರವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸುದಂಡನೆಂಬ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ವಿಜಯಿಯೆಂಬುವಳು ಆತನ ಪತ್ನಿಯೆಂಬಳು. ಸುಮತಿಯೆಂಬುವನು ಮಂತ್ರಿ. ಆತನ ಪತ್ನಿ ಗುಣಶ್ರೀ. ಧಾರ್ಮಿಕನಾದ ಸೂರದೇವನೆಂಬುವನು ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠಿ. ಆತನ ಪತ್ನಿ ಗುಣವತಿ. ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರದೇವನು ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಬರುವಾಗ ಶುಭಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸಂದರವಾದ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣುಕುದುರೆಯನ್ನು ತಂದು, ಸುದಂಡರಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನು ಬಹು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಸೂರದೇವನಿಗೆ ಬಹಳ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದನು. ಒಂದಾನೊಂದು ದಿವಸ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಗುಣಶೇನಭಟ್ಟಾರಕರೆಂಬ ಮುನಿಪುಂಗವರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಹಾರದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಅವನ ಮನೆಯ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅದೇ ನಗರದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬ ಸಾಗರದತ್ತನೆಂಬ ವರ್ತಕನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದ್ರವ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಶ್ರೀದತ್ತಿಯೆಂಬುವಳು ಆ ಸಾಗರದತ್ತನ ಹೆಂಡತಿ. ಸಮುದ್ರದತ್ತನೆಂಬುವನು ಆ ವರ್ತಕ ದಂಪತಿಗಳ ಪುತ್ರ. ಸೂರದೇವನು ಸತ್ತಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆಹಾರದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದುದರಿಂದಂಟಾದ ಫಲಾತಿಶಯವನ್ನು ಆ ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ನೋಡಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ಆಹಾ ! ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದರಿದ್ರನಾಗಿರುವ ನಾನು ಹೇಗೆ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಲಿ ? ಸೂರದೇವನಂತೆ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ನಾನೂ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡವೆನು.

ಪೂಜಾ ಧನೇನೈವ ನ ಸತ್ಕುಲೇನ ಕೀರ್ತಿರ್ಧನೇನೈವ ನ ವಿಕ್ರಮೇಣ |
ಕಾಂತಿರ್ಧನೇನೈವ ನ ಯೌವನೇನ ಕ್ರಿಯಾ ಧನೇನೈವ ನ ಜೀವಿತೇನ ||

—ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ದ್ರವ್ಯದಿಂದಲೇ ಪೂಜಾ-ಸತ್ಕಾರವಲ್ಲದೆ ಸತ್ಕುಲದಿಂದಲೂ ದ್ರವ್ಯದಿಂದಲೇ ಕೀರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಲೂ ದ್ರವ್ಯದಿಂದಲೇ ಶರೀರಕಾಂತಿಯಲ್ಲದೆ ಯೌವನದಿಂದಲೂ ದ್ರವ್ಯದಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಯವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಬದುಕಿರುವಿಕೆಯಿಂದಲೂ.

ನ ಚೈತದ್ವಿದ್ಯತೇ ಕಿಂಚಿದ್ವ್ಯದರ್ಭೇನ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ |

ಯೇತ್ನೇನ ಮತಿನಾಂಸ್ತಸ್ಮಾದರ್ಭನೇಕಂ ಪ್ರಸಾಧಯೇತ್ ||

—ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗದಿರುವುದಾದುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ವಿವೇಕಿಯು ದ್ರವ್ಯವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಧಿಸಬೇಕು.

ಯಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ತಸ್ಯ ಮಿತ್ರಾಣಿ ಯಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ತಸ್ಯ ಬಾಂಧವಃ |

ಯಸ್ಯಾರ್ಥಃ ಸ ಪುಮಾನ್ ಲೋಕೇ ಯಸ್ಯಾರ್ಥಃ ಸ ಚ ಪಂಡಿತಃ ||

—ದ್ರವ್ಯವಿರುವವನಿಗೆ ಮಿತ್ರರೂ ಬಾಂಧವರೂ ಒದಗುತ್ತಾರೆ. ದ್ರವ್ಯವಿರುವವನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ದ್ರವ್ಯವಿರುವವನು ವಿದ್ವಾಂಸನು. ದ್ರವ್ಯವಿರುವವನು ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆಂದು ಭಾವವು.

ಇಹ ಲೋಕೇ ತು ಧನಿನಾಂ ಪರೋಪಿ ಸ್ವಜನಾಯತೇ |

ಸ್ವಜನೋಪಿ ದರಿದ್ರಾಣಾಂ ತತ್ಕ್ಷಣಾದ್ಧುರ್ಜನಾಯತೇ ||

—ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧನಿಕರಿಗೆ ಪರರೂ ಸ್ವಜನರಂತಾಗುತ್ತಾರೆ. ದರಿದ್ರರಿಗೆ ಸ್ವಜನರೂ ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದುರ್ಜನ-ವೈರಿಗಳಂತಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ಮೂರುಮಂದಿ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಮಂಗಳದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗತನು. ಆಗ ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರು ದೂರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟರು. ಅವರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ

ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ 'ಉದ್ಯೋಗಶೀಲರಾದ ಸಮ್ಯಕ್‌ಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೂ ದೂರವಲ್ಲ.

ಕೋತಿಭಾರ: ಸಮರ್ಥಾನಾಂ ಕಿಂ ದೂರಂ ವ್ಯವಸಾಯಿನಾಂ |

ಕೋ ವಿದೇಶ: ಸುವಿದ್ಯಾನಾಂ ಕ: ಪರ: ಪ್ರಿಯವಾದಿನಾಂ ||

—ಸಮರ್ಥ-ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೊರೆಯಾವುದು? ಉದ್ಯೋಗ ಶೀಲರಿಗೆ ದೂರವಾವುದು? ಉತ್ತಮ ವಿದ್ಯೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ವಿದೇಶವಾವುದು? ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವವರಿಗೆ ಅನ್ಯಮನುಷ್ಯನಾರು? (ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಅಂದರೆ ಮಾತಿನಿಂದ ಸಂಪತ್ತೂ ವಿಪತ್ತೂ ಶತ್ರುಗಳೂ ಮಿತ್ರರೂ ಉಂಟಾಗುವರು. ಪ್ರಿಯವಚನಗಳಿಂದ ಲೋಕವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ದುಷ್ಟ-ದುರ್ವಚನಗಳಿಂದ ಮಿತ್ರರೂ ಶತ್ರುಗಳಾಗುವರು. ಆದುದರಿಂದ ವಿಚಾರಪರನು-ವಿವೇಕಿಯು ಪ್ರಿಯವಚನವುಳ್ಳವನಾಗಿರಬೇಕು)

ಪರದೇಶಭಯಾದ್ಧೀತಾ ಬಹ್ವಾಲಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಮಾದಿನಃ |

ಸ್ವದೇಶೇ ನಿಧನಂ ಯಾಂತಿ ಕಾಕಾಃ ಕಾಪುರುಷಾ ನ್ಯುಗಾಃ ||

—ಪರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಭಯಪಡುವವರೂ ಬಹು ಅಲಸ್ಯವುಳ್ಳ-ಸೋಮಾರಿಗಳೂ ಅಜಾಗರೂಕರೂ ಕಾಗೆಗಳೂ ದುಷ್ಟಪುರುಷರೂ ಮೃಗಗಳೂ ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲೇ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

ಗಚ್ಛತ್ಪಿಪೀಲಿಕಾಪಜ್ಞಿಃ ಸಮುದ್ರಮಪಿ ಗಚ್ಛತಿ |

ಅಗಚ್ಛನ್ತ್ಸೈನತೇಯೋಪಿ ಪದಮೇಕಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ ||

—ಗಮನಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಇರುವೆಗಳ ಸಾಲು ಸಮುದ್ರವನ್ನಾದರೂ ಹೊಂದಬಲ್ಲದು. ಗಮನಮಾಡದೆ-ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಗರುಡನಾದರೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯ ದೂರಕ್ಕೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ತರುವಾಯ ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಪ್ರಯಾಣಿ ಮಾಡಿ, ಪಲಾಶವೆಂಬ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಕುರಿತು 'ಈಗ ನಾವುಗಳು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೋಗಿ ನಮ್ಮ ಮೂರಾಟದ

ಸಾಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ವ್ಯಾಪಾರಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಮೂರು ವರುಷಗಳ ಬಳಿಕ ಇದೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿ, ಆ ಮೂರು ಮಂದಿ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ದಾರಿ ನಡೆದು ಬಳಲಿ ದವನಾಗಿ, ಆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡನು.

ಕಷ್ಟಂ ಖಲು ಮೂರ್ಖತ್ವಂ ಕಷ್ಟಂ ಖಲು ಯೌವನೇಪಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯಂ |
ಕಷ್ಟಾದಪಿ ಕಷ್ಟತರಂ ಪರಗೃಹವಾಸಃ ಪ್ರವಾಸಶ್ಚ ||

—ಮೂರ್ಖತ್ವವು ಬಹು ಕಷ್ಟ. ಯೌವನದಲ್ಲಿಯೂ ಬಡತನವು ಕಷ್ಟ. ಬೇರೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವೂ ಪ್ರವಾಸ (ತಿರುಗಾಟ)ವೂ ಕಷ್ಟಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಷ್ಟತರವಾದುವು.

ಆ ಪಲಾಶಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಾದ ಅಶೋಕನೆಂಬ ಗೃಹಸ್ಥನಿರುವನು. ವೀಶೋಕನೆಂಬುವವಳು ಆತನ ಪತ್ನಿ. ಕಮಲಶ್ರೀ ಯೆಂಬುವಳು ಪುತ್ರಿ. ಆ ಅಶೋಕನು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೇವಕನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ 'ನಾನು ನಿನ್ನ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಾಕುವೆನು. ನನಗೆಷ್ಟು ಸಂಬಳವನ್ನು ಕೊಡುವೆ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ತಾನದ್ಗುಣಾ ಗುರುತ್ವಂ ಚ ಯೌವನ್ಮಾರ್ಥಯತೇ ಪುಮಾನ್ |

ಅರ್ಥೀ ಚೇತ್ಪುರುಷೋ ಜಾತಃ ಕ್ಷ ಗುಣಾಃ ಕ್ಷ ಚ ಗೌರವಂ ||

—ಮನುಷ್ಯನು ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಅವನ ಗುಣಗಳೂ ಗೌರವವೂ ಇರುವುವು. ಮನುಷ್ಯನು ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನಾದರೆ ಅವನ ಗುಣಗಳೂ ಗೌರವವೂ ಎಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ? ಯಾಚಕನ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ಗೌರವವಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಭಾವವು.

ಸಮುದ್ರದತ್ತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಶೋಕನು ದಿವಸಕ್ಕೆ ಎರಡು ಊಟಗಳನ್ನೂ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೊಂದುಸಲ ಮೂರು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಕಂಬಳಿಯನ್ನೂ ಜೋಡುಗಳನ್ನೂ ಮೂರು ವರುಷಗಳ ನಂತರ ಆ ಕುದುರೆ

ಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದತ್ತನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ವಿನಯದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಸಿ, ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರಣನು ತನ್ನ ತಿಹೇತೋರ್ಜಿನಿ ತಹೇತೋರ್ನಿ ಮುಂಚೆ ತಿ ಪ್ರಾಣಾನ್ |

ದುಃಖೀಯತಿ ಸುಖಹೇತೋಃ ಕೋ ಮೂಢಃ ಸೇವಕಾದಪರಃ ||

—ಸೇವಕನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಮೂರ್ಖನಾವನು ತನ್ನ ಉನ್ನತಿಗೋಸ್ಕರ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ? ಯಾವನು ಜೀವಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ? ಯಾವನು ಸುಖಕ್ಕೋಸ್ಕರ ದುಃಖವಿಡುತ್ತಾನೆ?

ಆಶೋಕನಿಗೆ ಕಮಲಶ್ರೀಯೆಂಬ ಮಗಳಿದ್ದಾಳೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಯಜ್ಞ. ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಪ್ರತಿದಿವಸ ಆಕೆಗೆ ಮನೋಹರವಾದ ಫಲಗಳನ್ನೂ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನೂ ಗೆಡ್ಡೆಗೊಣಸುಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವಳ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಹೃದಯಂಗಮವಾದ ಗೀತಕಲೆಯನ್ನೂ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲವು ಕಳೆದಂತರ ಕಮಲಶ್ರೀಯು ಸಮುದ್ರದತ್ತನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಳಾದಳು.

ಹರಿಜಾನಸಿ ವೇಗಶಾಲಿನೋ ನನು ಬಧ್ನಂತಿ ವನೇ ವನೇಚರಾಃ |
ನಿಜಗೇಯಗುಣೇನ ಕಿಂ ಗುಣಃ ಕುರುತೇ ಕಸ್ಯ ನ ಕಾರ್ಯಸಾಧನಂ ||

—ವನದಲ್ಲಿ ವೇಗವುಳ್ಳ ಜಿಂಕೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಬೇಡರು ತಮ್ಮ ಗಾನಗುಣದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಗುಣವು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ?

ಆ ಕಮಲಶ್ರೀಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದತ್ತನೇ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಪತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ, ಅವನಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವುಳ್ಳವಳಾದಳು.

ನಾಗ್ನಿಸ್ತ್ಯಪ್ಯತಿ ಕಾಷ್ಠಾಣಾಂ ನಾಪಗಾನಾಂ ನುಹೋದಧಿಃ |
ನಾಂತಕಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ನ ಪುಂಸಾಂ ನಾಮಲೋಚನಾ ||

—ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಬೆಂಕಿಯು ತೃಪ್ತಿಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸಕಲಜೀವಗಳಿಂದ ಯಮನು ತೃಪ್ತಿಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪುರುಷರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯು ತೃಪ್ತಿಪಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಮುದ್ರದತ್ತನಿಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯು ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ಕಮಲಶ್ರೀಯನ್ನು ಕುರಿತು 'ಎಲೈ ಪ್ರಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಬಹು ಸುಖಿಯಾದೆನು. ನನ್ನ ಸೇವೆಯ ಅವಧಿಯೂ ತೀರಿತು. ನಾನು ನನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನಾನೇನಾದರೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದರೆ, ಅದಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು' ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದುಃಖದಿಂದ ತೊದಲು ಮಾತುಗಳುಳ್ಳ ಆ ಕಮಲಶ್ರೀಯು ಸಮುದ್ರದತ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಎಲೈ ಪ್ರಾಣಕಾಂತ! ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಜೀವಿಸಿರಲಿ? ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಬರುವೆನು' ಎಂದಳು. ಆಗ ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಪ್ರಿಯೇ! ನೀನು ಶ್ರೀಮಂತನ ಮಗಳು; ಸುಕುಮಾರಳು. ನಾನು ಕಡುಬಡವನಾದ ಪಥಿಕನು. ದರಿದ್ರನಾದ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸುಖವೆಲ್ಲಿ? ನಿನಗೆ ಇಲ್ಲಿರುವ ಸುಖವು ಹೊರಗಿರಲಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಬರುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ.

ವಾಸಶ್ಚರ್ವ ನಿಭೂಷಣಂ ಶವಶಿರೋ ಭಸ್ಮಾಂಗರಾಗಃ ಸದಾ |
ಗೌರೇಕಃ ಸ ಚ ಲಾಂಗಲೇಷ್ಯಕುಶಲಃ ಸಂಪತ್ತಿರೇತಾವತೀ ||
ಈಶಸ್ಯೇತ್ಯವಮನ್ಯೇ ಯಾತಿ ಜಲಧಿಂ ರತ್ನಾಕರಂ ಜಾಹ್ನವೀ |
ಕಷ್ಯಂ ನಿರ್ಧನಿಕಸ್ಯ ಜೀವಿತಮಹೋ ದಾರ್ಪಿರಪಿ ತ್ಯಜ್ಯತೇ ||

—ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಚರ್ವವು ವಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ. ಹಣದ ತಲೆಯು ಆಭರಣವಾಗಿದೆ; ಬೂದಿಯು ಅಂಗಲೇಪನವಾಗಿದೆ; ಒಂದು ಗೋವು-ವೃಷಭವಿದೆ; ಆದೂ ನೇಗಿಲಿಗೆ-ಉಳುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ; ಗಂಡನಿರುವ ಸಂಪತ್ತಿಯು ಇಷ್ಟೆಂದು ಅವನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಜಾಹ್ನವಿ-ಗಂಗೆಯು ರತ್ನಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನವಾದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು. ದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲದವನ ಬಾಳು ಕಷ್ಟ. ಆಹಾ! ಪತ್ತಿಯರೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಗಂಗೆಯು ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಈಶ್ವರನು ದರಿದ್ರನೆಂದು ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ರತ್ನಾಕರ (ಸಮುದ್ರ)ನನ್ನು ಹೊಂದಿದಳೆಂದು ಭಾವವು.

ಸಮುದ್ರದತ್ತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕಮಲಶ್ರೀಯಂ 'ಬಹಳ ಮಾತಿ ನಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ ? ನೀನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ ಜೀವಿಸ ಲಾರನು. ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ತಡೆದರೂ ನಾನಿರುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದಳು.

ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ- 'ಹಾಗಾದರೆ ಬಾ, ನಿನ್ನ ಅದೃಷ್ಟವಿದ್ವಂತಾಗುವುದು.

ಯದ್ವಾಪಿ ಸ್ವಯಮಾಯಾತಿ ಯಥೋನಾಸ್ಯೇ ಘಟೇ ಜಲಂ |
ಗಮನೇಪಿ ತಥಾ ಯಾತಿ ಗಜಭುಕ್ತಕಪಿತ್ತವತ್ ||

—ಬಾಯಿ ಮುಕ್ಕಾಗಿರುವ ಕೊಡದಲ್ಲಿ ನೀರು ತಾನಾಗಿ ತುಂಬುವಂತೆ, ಯಾವುದು ಬರಬೇಕಾಗಿರುವುದೋ ಅದು ತಾನಾಗಿ ಬರುವುದು. ಆನೆಯು ತಿಂದ ಬೇಲದ ಹಣ್ಣಿನೊಳಗಿನ ಸಾರದಂತೆ ಹೋಗುವಾಗಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹೋಗುವುದು.'

ಮೊದಲು ಅಶೋಕನು ಸಮುದ್ರದತ್ತನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಎರಡು ಕುದುರೆ ಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಈಗ ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭ ದಲ್ಲಿ ಕಮಲಶ್ರೀಯಂ ಸಮುದ್ರದತ್ತನಿಗೆ ಆ ಕುದುರೆಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ- 'ಆ ಕುದುರೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳು ಬಹು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರುವುವು. ಅವೆರಡೂ ಕೃಶವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಕುದುರೆಯು ಜಲಗಾಮಿ. ಬಿಳಿಬಣ್ಣದ ಕುದುರೆಯು ಆಕಾಶಗಾಮಿ.'

ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಕುದುರೆಗಳ ಮರ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಬಹು ಸಂತುಷ್ಟ ನಾಗಿ ಪುಣ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳು ಕೈಗೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡನು. ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಬಂದು ಸೇರಿ ದರು. ಮರಾದಿವಸ ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಅಶೋಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ 'ಪ್ರಭುವೇ ! ಮೂರು ಮರ್ವಗಳು ಕಳೆದವು. ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ದೇಶಾಂತರದಿಂದ ಬಂದರು. ನನ್ನ ಸೇವೆಯ ಪ್ರತಿಫಲವು ಕೊಡಲ್ಪಡಲಿ. ನಾನು ನನ್ನ ಊರಿಗೆ ಹೋಗು ವೆನು' ಎಂದನು. ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ವಾಗ್ದಾನದಂತೆ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು. ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಆಕಾಶಗಾಮಿ, ಜಲಗಾಮಿ

ಗಳಾದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಅಶೋಕನು ಶೋಕಾಕ್ರಾಂತ ನಾಗಿ 'ಎಲಾ ಮೂರ್ಖಶಿಖಾಮಣಿಯಾದ ಸಮುದ್ರದತ್ತನೇ ! ನಿನಗೇನೂ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ಕುದುರೆಗಳು ಬಹು ದುರ್ಬಲಗಳು ಮತ್ತು ಕುರೂಪಿಗಳು. ಇಂದೋ ನಾಲೆಯೋ ಸಾಯುವುವು. ಇವುಗಳನ್ನೇಕೆ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡೆ ? ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಬಾಳುವುವು ನೋಟಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುವು ಪುಷ್ಟವೂ ಆದ ಬೇರೆ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ' ಎಂದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ತನಗೆ ಆ ಕುದುರೆಗಳೇ ಬೇಕೆಂದೂ ಬೇರೆ ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದವರೂ ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಮೂರ್ಖನೆಂದೂ ದುರಾಗ್ರಹಿಯೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ವಾದವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ವ್ಯರ್ಥವೆಂದೂ ಹೇಳಿದರು.

ಶಕ್ಯೋ ವಾರಯಿತುಂ ಜಲೇನ ದದನಕೃತ್ರೇಣ ಸೂರ್ಯಾತಪಃ |
ವ್ಯಾಧಿರ್ಭೇಷಜಸಂಗ್ರಹೈಶ್ಚ ವಿವಿಧೈರ್ನುಂತ್ರಪ್ರಯೋಗೈರ್ವಿಷಂ ||
ನಾಗೇಂದ್ರೋ ನಿಶಿತಾಂಕುಶೇನ ಸಮದೋ ದಂಡೇನ ಗೋಗರ್ದಭಾ |
ಸರ್ವಸ್ಯಾಷಧಮಸ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಂ ಮೂರ್ಖಸ್ಯ ನಾಸ್ತ್ಯಾಷಧಂ ||

—ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ತಡೆಯಲಾಗುವುದು. ಸೂರ್ಯನ ಬಿಸಿಲನ್ನು ಛತ್ರಿಯಿಂದ ತಡೆಯಲಾಗುವುದು. ವ್ಯಾಧಿಯನ್ನು ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಾದ ಔಷಧಿ ಗಳಿಂದ ನಿವಾರಿಸಬಹುದು. ವಿಷವನ್ನು ಮಂತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಹೋಗ ಲಾಡಿಸಬಹುದು. ಮದಿಸಿದ ದೊಡ್ಡ ಆನೆಯನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಂಕುಶದಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಗೋವನ್ನೂ ಕತ್ತೆಯನ್ನೂ ದೊಣ್ಣೆಯಿಂದ ವಶ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಔಷಧವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೂರ್ಖನಿಗೆ ಔಷಧವಿಲ್ಲ.

ದುರಾಗ್ರಹಗ್ರಹಗ್ರಹಸ್ತೇ ವಿದ್ವಾನ್ ಪುಂಸಿ ಕರೋತಿ ಕಿಂ |
ಕೃಷ್ಣಪಾಷಾಣಖಂಡಸ್ಯ ಮಾರ್ದನಾಯ ನ ತೋಯಂಜಃ ||

—ದುರಾಗ್ರಹವೆಂಬ ಗ್ರಹದಿಂದ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸ ನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲನು ? ಮೇಘವು ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನ ತುಂಡನ್ನು ಮೆತ್ತಗೆ ಮಾಡ ಲಾರದು.

'ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಮಂದಭಾಗ್ಯನು. ಮಂದಭಾಗ್ಯನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತುವು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಶೋಕನು ಶೋಕದೊಡನೆ ಮನೆ ಯೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಪರಿವಾರದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕರೆದು 'ನಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದವರಾರು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು 'ನಾನಲ್ಲ, ತಾನಲ್ಲ' ಎಂದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಧೂರ್ತನು ಅಶೋಕನ ಮುಂದೆ ಕಮಲಶ್ರೀಯ ಚೀಷ್ಟೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳುಹಿದನು. ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಿಯ ದುಷ್ಟತನವನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ-

ಜಲೇ ತೈಲಂ ಖಲೇ ಗುಹ್ಯಂ ಪಾತ್ರೇ ದಾನಂ ಮನಾಗಮಿ |

ಪ್ರಾಜ್ಞೇ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಸ್ವಯಂ ಯಾತಿ ವಿಸ್ತಾರಂ ವಸ್ತುಶಕ್ತಿತಃ ||

—ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯೂ ದುಷ್ಟನಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಿಷಯವೂ ಸತ್ಯಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದಾನವೂ ಪ್ರಾಜ್ಞನಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ವಸ್ತುಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಆದುವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು.

ವಿಚರಂತಿ ಕುಶೀಲೇಷು ಲಂಘಯಂತಿ ಕುಲಕ್ರಮಂ |

ನ ಸ್ಮರಂತಿ ಗುರುಂ ಮಿತ್ರಂ ಪತಿಂ ಪುತ್ರಂ ಚ ಯೋಷಿತಃ ||

—ಸ್ತ್ರೀಯರು ದುರಾಚಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕುಲಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರುತ್ತಾರೆ. ಗುರುವನ್ನೂ ಮಿತ್ರನನ್ನೂ ಪತಿಯನ್ನೂ ಪುತ್ರನನ್ನೂ ಮರೆತುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಕಾಮುಕರಾದ ಕೆಲವು ಹೆಂಗಸರು ಮುಂದೆ ತಮಗೆ ಯಾವ ದುಃಖ ದುರವಸ್ಥೆಗಳಂಟಾಗುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ, ತಮ್ಮ ಕುಲಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರಿ, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ ವಿಷಯ ಸಂಖ್ಯೋಸ್ಕರ ಗುರು, ಮಿತ್ರ, ಪತಿ, ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಕೂಡ ತ್ಯಜಿಸಿ, ದುರಾಚಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆಂದು ಭಾವವು.

ಸುಖ ದುಃಖ ಜಯ ಪರಾಜಯ ಜೀವಿತ ಮರಣಾನಿ ಯೇ
ವಿಜಾನಂತಿ |

ಮುಹ್ಯಂತಿ ತೇಪಿ ನೂನಂ ತತ್ತ್ವನಿದರ್ಶೇಷ್ಟಿತಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ||

—ಸುಖ-ದುಃಖ, ಜಯ-ಪರಾಜಯ, ಜೀವಿತ-ಮರಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಚೇಷ್ಟಾವತಿಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೋಹಪಾಶಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಾರೆ.

ಅನ್ಯತಂ ಸಾಹಸಂ ಮಾಯಾ ಮೂರ್ಖತ್ವಮತಿಲೋಭತಾ |

ನಿಸ್ಸೇಹಂ ನಿರ್ದಯೆತ್ಯಂ ಚ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ದೋಷಾಃ ಸ್ವಭಾವಜಾಃ ||

—ಸುಳ್ಳು, ಸಾಹಸ, ವಂಚನೆ, ಮೂರ್ಖತನ, ಬಹು ಲೋಭತ್ವ, ಸ್ನೇಹ ವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ನಿರ್ದಯತೆ ಇವು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ವಭಾವಜನ್ಯವಾದ ದೋಷಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಅಶೋಕನು ಪುನಃ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ : 'ಸಮುದ್ರದತ್ತನಿಗೆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದಂತಾಗುವುದು. ಸತ್ತುರುಷರು ಕೊಟ್ಟ ಮೂತಿಗೆ ತಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ, ತಪ್ಪು ಬಾರದು. ಈಗ ನಾನು ಮಗಳ ಮೇಲೆ ಕೋಪವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ಗುಟ್ಟನ್ನು ತಿಳಿದ ಆಕೆಯು ನನ್ನ ನಿಧಿ-ನಿಕ್ಷೇಪಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡುವಳು.

ಸೂಪಕಾರಂ ಕಪಿಂ ವೈದ್ಯಂ ಮಂದಿನಂ ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಣಂ |

ಸ್ವಾಮಿನಂ ಧನಿನಂ ಮೂರ್ಖಂ ಮನುಜ್ಞಂ ನ ಪ್ರಕೋಪಯೇತ್ ||

—ಆಡಿಗೆಯವನನ್ನೂ ಕವಿಯನ್ನೂ ವೈದ್ಯನನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕನನ್ನೂ ಶಸ್ತ್ರಧಾರಣಮಾಡಿರುವವನನ್ನೂ ಪ್ರಭುವನ್ನೂ ಧನಿಕನನ್ನೂ ಮೂರ್ಖನನ್ನೂ ತನ್ನ ಗುಟ್ಟನ್ನು ತಿಳಿದವನನ್ನೂ ಕೋಪಗೊಳಿಸಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರಿಂದ ತನಗೆ ಕಡಕಾಗುವುದೆಂದರ್ಥವು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಆ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ ಕಮಲಶ್ರೀಯನ್ನೂ ಸಮುದ್ರದತ್ತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಸಮುದ್ರದತ್ತನಿಗೆ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನಿತ್ತು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಪತ್ನೀಸಮೇತನಾಗಿ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಹಡಗಿನ ನಾವಿಕನನ್ನು ಕರೆದು, 'ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ನಿನ್ನ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ

ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡುವನು. ನೀನು ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಆ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕೇಳು' ಎಂದು ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಒತ್ತಿಹೇಳಿ, ಬಳಿಕ ಮಗಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು. ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಲೋಲತೃಲ್ಲೋಲವಾಲಾಕವಲಿತಗನಾಭೋಗಸಂಭ್ರಾಂತಫೇನ-
ವ್ರಾತಪ್ರತ್ಯಗ್ರಚಂದ್ರಾಭ್ಯುದಯಕುತುಕಿನೋ ಯತ್ರ

ವೈಮಾನಿಕಾಸ್ತೇ ||

ಸೋಯಂ ಕಲ್ಪಾಂತಕೇಲೀಕಲಿತಜಲಧರಧ್ವಾನವಾಚಾಲವೀಚೀ-
ಸಂಕ್ರಾಂತುನ್ನೇ ಕ್ರಚಕ್ರಪ್ರಬಲಕಲಕಲಧ್ವಾನಮುದ್ರಃ ಸಮುದ್ರಃ ||

—ಅಲ್ಲಿ ವಿವಾಹನಾರೂಢರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಚಂಚಲವಾದ ಅಲೆಗಳ ಸಾಲುಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ, ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ನೋರೆಗಳ ಸಮೂಹದಂತಿರುವ ನೂತನ ಚಂದ್ರೋದಯದಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಸಮುದ್ರವು ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಕ್ರೀಡೆಯುಳ್ಳ ಮೇಘಧ್ವನಿಯಿಂದ ಶಬ್ದಾಯಮಾನವಾದ ಅಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವ ಮೊಸಳೆಗಳ ಗುಂಪಿನ ಪ್ರಬಲವಾದ ಕಲಕಲ ಧ್ವನಿಯ ಮುದ್ರೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ.

ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಹಡಗನ್ನೇರುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ, ನಾವಿಕನು ಆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಕೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಮುದ್ರದತ್ತನು 'ಎಲಾ ನೀಚನೇ ! ಕುದುರೆಗಳ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ, ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಂದು ಕವಡೆಯ ಚೂರನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ಬಲ್ಲೆಯಾ ?' ಎಂದನು. ಆಗ ನಾವಿಕನು 'ಹಾಗಾದರೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಮಲಶ್ರೀಯು ಸಮುದ್ರದತ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು, 'ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ! ನಾವು ಜಲಗಾಮಿಯಾದ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ, ಆಕಾಶಗಾಮಿಯಾದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋಗೋಣ. ಇವನನ್ನೇಕೆ ಅನುಸರಣಮಾಡಬೇಕು ? ತಮ್ಮ ಈ ಸಂಗಡಿಗರು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಬರುವರು' ಎಂದಳು. ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿ, ತನ್ನೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸುಖದಿಂದಿದ್ದನು.

ಒಂದಾನೊಂದು ದಿವಸ ತನ್ನ ಆ ಗೆಗನಗಾಮಿಯಾದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಸುಂದರಾಜನಿಗೆ ಕೈಗಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು, ಅದರ ಗುಣವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದನು. ರಾಜನು ಬಹು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಸಮುದ್ರದತ್ತನಿಗೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಪಾರಿತೋಷಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅನಂಗಸೇನೆಯೆಂಬ ತನ್ನ ಪುತ್ರಿಯನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು.

ಯಃ ಸ್ವಷ್ಟವಿಜ್ಞಾನಗತೇರಗೋಚರಶ್ಚರಂತಿ ನೋ ಯತ್ರ ಗಿರಃ
ಕನೇರಪಿ |

ಯನ್ನಾನುಬಧ್ನಂತಿ ಮನಃಪ್ರವೃತ್ತಯಃ ಸ ಹೇಲಯಾರ್ಥೋಽ
ವಿಧಿನೈವ ಸಾಧ್ಯತೇ ||

—ಸ್ವಷ್ಟವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕವಿಯ ವಚನಗಳಿಗೆ ಗೋಚರವಲ್ಲದಿರುವುದೂ ವನೋಪ್ಯಾಪಾರಗಳ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದಿರುವುದೂ ಆದ ಪ್ರಯೋಜನವು ಸುಲಭವಾಗಿ ವಿಧಿಯಿಂದ ದೊರೆಯುವುದು.

ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ದಾನಪೂಜಾದಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ನರ್ಷಾರ್ಥಮಷ್ಟ್ಯಾ ಪ್ರಯತೇತ ನೂಸಾನ್
ನಿಶಾರ್ಥಮಪ್ಯೇಕದಿನಂ ಯತೇತ |
ನಾರ್ದ್ಯಕೈಹೇತೋರ್ವಯಸಾ ನನೇನ ಪರತ್ರಹೇತೋರಿಹ
ಜನ್ಮನಾ ಚ ||

—ಒಂದು ವರ್ಷದ ಸುಖಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಎಂಟು ತಿಂಗಳು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯ ಸುಖಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಒಂದು ದಿನ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಖಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಉತ್ತರಭವದಲ್ಲಿ ಸುಖಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತು ತ್ಯಾಗಭೋಗಾಯ ವಿವೇಕಾಯ ಸರಸ್ವತೀ |
ಕೀರ್ತಿಃ ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಾಯ ಭವೇದ್ಭವ್ಯಸ್ಯ ಕಸ್ಯ ಚಿತ್ ||

—ಭವ್ಯನಾದ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಿಗಾಗಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ (ಸಂಪತ್ತಿ) ಯು ದಾನಕ್ಕೂ ಭೋಗ-ಸುಖಕ್ಕೂ ಸರಸ್ವತಿ-ವಿದ್ಯೆಯು ವಿವೇಕಕ್ಕೂ ಕೀರ್ತಿಯು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಅಪವರ್ಗ-ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಕಾರಣಗಳಾಗಿರುವುವು. ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ದಾನ ಭೋಗಗಳೂ ವಿದ್ಯೆಗೆ ವಿವೇಕವೂ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಗಳೂ ಪ್ರಯೋಜನಗಳೆಂದು ಭಾವವು.

ಒಂದು ದಿವಸ ಸುದಂಡರಾಜನು ಆ ಕುದುರೆಗೆ ವ್ಯಾಯಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಪರಮಮಿತ್ರನಾದ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಪಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಸತ್ತುರುಷರು ತಮಗೆ ಅಧಿಪತ್ಯವಿದ್ದರೂ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಉದಾಸೀನವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

ಪಾಪಾನ್ನಿವಾರಯಂತಿ ಯೋಜಯಂತೇ ಹಿತಾಯ ಗುಹ್ಯಂ ನಿಗೂಹತಿ
 ಗುಣಾನ್ ಪ್ರಕಟೀಕರೋತಿ |
 ಆಪದ್ಗತಂ ಚ ನ ಜಹಾತಿ ದದಾತಿ ಕಾಲೇ ಸನ್ನಿತ್ರಲಕ್ಷಣಮಿದಂ
 ಪ್ರವದಂತಿ ಸಂತಃ ||

—ಪಾಪಕಾರ್ಯದಿಂದ ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು, ಹಿತಕರವಾದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದು, ಗುಪ್ತವಿಷಯವನ್ನು ಗುಟ್ಟಾಗಿರಿಸುವುದು, ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವುದು, ಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾದ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಬಿಡದಿರುವುದು, ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಾನಮಾಡುವುದು ಇವು ಉತ್ತಮ ಮಿತ್ರನ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದು ಸತ್ತುರುಷರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಾರ್ಯಸ್ಯೇವ ಕರೋ ನಿತ್ಯಮುಚ್ಛೇರಿವ ಚ ಪಕ್ಷ್ಮಣೀ |
 ಕುರ್ಯಾದೇವಂ ವಿಚಾರೇಣ ಮಿತ್ರಂ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ||

—ಶರೀರಕ್ಕೆ ಯಥಾವಾಗಲೂ ಕೈಯಿರುವಂತೆಯೂ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ರೆಪ್ಪೆಗಳಿರುವಂತೆಯೂ ಮಿತ್ರನು ವಿಚಾರದಿಂದ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರಬೇಕು. ಆದು ಮಿತ್ರನ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಆದಾ ತನ್ನೋ ಬೃಹನ್ನಧ್ಯಾ ವಿಸ್ತಾರಿಣ್ಯಃ ಪದೇ ಪದೇ |
 ಯಾಯಿನೋ ನ ನಿವರ್ತಿನ್ಯಃ ಸತಾಂ ನೈತ್ರೈಃ ಸರಿತ್ಸವಾಃ ||

—ಮೊದಲು-ಬುಡದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣವಾಗಿರುವುದು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವಾಗಿರುವುದು ಹಿಂದಿರುಗಿರುವುದು ಆದ ಸತ್ತುರುಷರ ಸ್ನೇಹಗಳು ನದಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾನಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಇಕ್ಷೋರಗ್ರಾತ್ಪ್ರಮುಶಃ ಪರ್ವಣಿ ಪರ್ವಣಿ ಯಥಾ ರಸವಿಶೇಷಃ |
 ತದ್ವತ್ಸಜ್ಜನನೈತ್ರೀ ವಿಪರೀತಾನಾಂ ತು ವಿಪರೀತಾ ||

—ಕಬ್ಬಿನ ತುದಿಯಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ರಸವು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಂತೆ, ಸಜ್ಜನರ ಸ್ನೇಹವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದು. ಕಬ್ಬಿನ ಬುಡದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ರಸವು ಕಡಿಮೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ, ದುರ್ಜನರ ಸ್ನೇಹವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದು.

ಬಳಿಕ ಆ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದಾನೊಂದು ದಿವಸ ಅವನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ-‘ಈ ಕುದುರೆಯು ಆಕಾಶಗಾಮಿ. ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ದಾರ್ಢ್ಯವಿರುವಾಗ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೋಸ್ಕರ ಇದನ್ನೇಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ?

ಯಾವತ್ಸ್ವಸ್ಥಮಿದಂ ಶರೀರಮರುಜಂ ಯಾವಜ್ಜರಾ ದೂರತೋ |
 ಯಾವಚ್ಚೀಂದ್ರಿಯಶಕ್ತಿರಪ್ರತಿಹತಾ ಯಾವತ್ಕ್ವಯೋ ನಾಯುಷಃ ||
 ಆತ್ಮಶ್ರೇಯಸಿ ತಾವದೇವ ವಿದುಷಾ ಕಾರ್ಯಃ ಪ್ರಯತ್ನೋನುಹಾ- |
 ನಾದೀಪ್ರೇ ಭವನೇ ಪ್ರಕೂಪಖನನಂ ಪ್ರತ್ಯುದ್ಯಮಃ ಕೀದೃಶಃ ||

—ಈ ದೇಹವು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿಯೂ ರೋಗವಿಲ್ಲದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವವರೆಗೆ, ವಾರ್ಧ್ಯಕ್ಕವು ದೂರವಾಗಿರುವಾಗ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಶಕ್ತಿಯು ಅಪ್ರತಿಹತವಾಗಿರುವವರೆಗೆ, ಆಯುಷ್ಯವು ಕ್ಷಯವಾಗದಿರುವವರೆಗೆ ವಿವೇಕಿಯು ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮನೆಯೆಲ್ಲಾ ಉರಿದುಹೋದ ಮೇಲೆ, ಬಾವಿಯನ್ನೂ ತೋಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂತಹುದು ?

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಮುದ್ದಾಡಿ, ಮೂರು ಸಲ ಕೈಯಿಂದ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ತಟ್ಟಿ, ಹತ್ತಿ, ಅಷ್ಟಮಿ ಮೊದಲಾದ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯಾರ್ಥ

ಪರ್ವತದಲ್ಲಿರುವ ಜಿನಮಂದಿರಗಳ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಬಹು ಸುಖದಿಂದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಒಂದಾನೊಂದು ದಿವಸ ಬೇಡರ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಜಿತಶತ್ರುವೆಂಬ ಬೇಡನ ಮುಂದೆ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಗುಟ್ಟಾಗಿ 'ಸ್ವಾಮೀ ! ಸುಬ್ಬ ಕೌಶಾಂಬೀ ನಗರ ದಲ್ಲಿ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಗಾಮಿಯಾದ ಒಂದು ಕುದುರೆ ಯಿದೆ. ಅವನು ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ, ಪ್ರತಿದಿವಸ ಈ ಗ್ರಾಮದ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವಪೂಜೆಗೋಸ್ಕರ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದನು.

ಅಪಿ ಸ್ವಲ್ಪತರಂ ಕಾರ್ಯಂ ಯದ್ಭವೇತ್ಪ್ರಥಿವೀಪತೇಃ |
ತನ್ನ ವಾಚ್ಯಂ ಸಭಾಮಧ್ಯೇ ಪ್ರೋವಾಚೇದಂ ಬ್ರಹ್ಮಸತಿಃ ||

—ದೊರೆಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಸಭೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೂಡ ದೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮಸತಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಚಾರಣೈರ್ವಂದಿಭಿನೀಚೈರ್ನಾಪಿತ್ಯೈರ್ವರ್ವಾಲಿಕೈಸ್ತಥಾ |
ನ ಮಂತ್ರಂ ಮತಿನಾನ್ ಕುರ್ಯಾತ್ ಸಾರ್ಧಂ ಭಿಕ್ಷುಭಿರೇವ ಚ ||

—ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯು ಸೇವಕರೊಡನೆಯೂ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರೊಡನೆಯೂ ನೀಚ ರೊಡನೆಯೂ ಕ್ಷೌರಿಕರೊಡನೆಯೂ ಹೂವಾಡಿಗರೊಡನೆಯೂ ಭಿಕ್ಷುಕರೊಡ ನೆಯೂ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಅವರು ಮಂತ್ರಾ ಲೋಚನೆಗೆ ಅರ್ಹರಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.

ಒಂದು ದಿವಸ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಜಿತಶತ್ರುವು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಈ ಕುದುರೆಯು ದುರ್ಬಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮಣಿಃ ಶಾಣೋಲ್ಲೇಢಃ ಸಮರವಿಜಯಿಾ ಹೇತಿವಲಿತೋ |
ಮದಕ್ಷೀಣೋ ನಾಗಃ ಶರದಿ ಸರಿತಃ ಶ್ಯಾಮಪುಲಿನಾಃ ||
ಕಲಾಶೇಷಶಂಭುಃ ಸುರತಮುದಿತಾ ಬಾಲವನಿತಾ |

—ಸಾಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಜ್ಜಲ್ಪಟ್ಟ ರತ್ನವು ಆಯುಧದಿಂದ ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವೀರನೂ ಮದದಿಂದ ಕ್ಷೀಣವಾದ ಆನೆಯೂ ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಮರಳುಳ್ಳ ಹೊಳೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾದ ಕಲೆಯುಳ್ಳ ಚಂದ್ರನೂ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಿಂದ ಮೃದುವಾಗಿ ಮೂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬಾಲ ವನಿತೆಯೂ ಯಾಚಕರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಮನುಷ್ಯನೂ ತಳುವಾಗಿರುವಿಕೆಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಾರೆ, ಕೃಶವಾಗಿದ್ದರೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಭಾವವು.

ಬಿಳಿಕ ಜಿತಶತ್ರುವು ತನ್ನ ಭಟ್ಟರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಅವರ ಮುಂದೆ 'ಈ ಕುದುರೆಯನ್ನು ನನಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವ ವೀರನಿಗೆ ನನ್ನ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಮಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವೆನು' ಎಂದನು.

ಅತಿನುಲಿನೇ ಕರ್ತವ್ಯೇ ಭವತಿ ಖಲಾನಾನುತೀನ ನಿಪುಣಾ ಧೀಃ |
ತಿಮಿರೇ ಹಿ ಕಾಶಿಕಾನಾಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ದೃಷ್ಟಿಃ ||

—ದುಷ್ಟರ ಬುದ್ಧಿಯು ಬಹು ನಿಕ್ಕಷ್ಟವಾದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹು ನಿಪುಣ ವಾಗಿರುವುದು. ಗೂಡೆಗಳ ಕಣ್ಣು ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಜಿತಶತ್ರುವಿನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕುಂಡಲನೆಂಬ ಭಟ್ಟನು ಕೈಮುಗಿದು 'ದೇವಾ ! ನಾನು ಕುಂಡಲನೆಂಬ ಸುಭಟನು. ನಾನು ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವೆನು' ಎಂದೂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೊರಟು ನಾನಾ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಏನೂ ತೋರದೆ ಖಿನ್ನನಾಗಿ ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸಾಗರಚಂದ್ರರೆಂಬ ಮಂನೀಶ್ವರರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪಠನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ದೇವವಂದನಾದಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬ್ರಹ್ಮ ಚಾರಿಯಾಗಿ ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಜನರಿಂದ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

ಸುಜನಸ್ಯ ಹಿ ಸಂಸರ್ಗೀರ್ನೀಚೋಪಿ ಗುರುತಾಂ ವ್ರಜೇತ್ |

—ನೀಚನೂ ಸುಜನರ ಸಂಸರ್ಗಗಳಿಂದ ಗೌರವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಗಂಗಾನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ಧೂಳಿಯೂ ಜನರಿಂದ ವಂದಿಸಲ್ಪಡುವುದು.

ಆ ಕಪಟಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಈ ಸುಬ್ಬಕೌಶಾಂಬಿಗೆ ಬಂದು, ಸೂರ ದೇವನು ಮಾಡಿಸಿರುವ ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿದ್ದು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಪೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು, ಕಣ್ಣುನೋವುಳ್ಳವನಂತೆ ನಟಿಸಿದನು. ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ತನಗೆ ಬಹಳ ಕಣ್ಣುನೋವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅಕ್ಷಿರೋಗೀ ಕುಕ್ಷಿರೋಗೀ ಶಿರೋರೋಗೀ ನ್ರಣೇ ಜ್ವರೀ ।

ಏತೇಷಾಂ ರೋಗಿಣಾಂ ನೊನಂ ಲಂಘನಂ ಪರಮೌಷಧಂ ॥

—ಕಣ್ಣುನೋವುಳ್ಳವನು, ಹೊಟ್ಟಿನೋವುಳ್ಳವನು, ತಲೆನೋವುಳ್ಳವನು, ಗಾಯವುಳ್ಳವನು, ಜ್ವರವುಳ್ಳವನು ಈ ಐದು ಮಂದಿ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯ ವಾಗಿಯೂ ಲಂಘನವು ಪರಮೌಷಧವಾಗಿರುವುದು.

—ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ದೇವಪೂಜೆಗೋಸ್ಕರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಅರ್ಚಕನನ್ನು 'ಇವನಾರು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅರ್ಚಕನು ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಕಣ್ಣುನೋವಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳುಹಿ ಅವನು ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯೆಂದೂ ಅತಿಥಿಯಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನಿಗೆ 'ಇಚ್ಛಾಮಿ' ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು— 'ಅಯ್ಯಾ ಮಹಾನುಭಾವನೇ ! ದಯೆಯಿಟ್ಟು ಪಾರಣ್ಗೋಸ್ಕರ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಚಿತ್ತಯಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಔಷಧವನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಔಷಧವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಕಣ್ಣಿನೆಯು ಹೋಗಲಾರದು' ಎಂದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು 'ಎಲೈ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯೇ ! ನಮ್ಮಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಗೃಹಸ್ಥರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕುದಲ್ಲ' ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಸೂರ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಅಯ್ಯಾ ಧರ್ಮಾತ್ಮನೇ ! ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇದು ಮನೆ, ಇದು ವನವೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲ.

ವನೇಪಿ ದೋಷಾಃ ಪ್ರಭವಂತಿ ರಾಗಿಣಾಂ ।

ಗೃಹೇಪಿ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಂ ತಪಃ ॥

ಅಕುತ್ಸಿತೇ ಕರ್ಮಣಿ ಯಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ।

ನಿವೃತ್ತರಾಗಸ್ಯ ಗೃಹಂ ತಪೋವನಂ ॥

—ರಾಗವುಳ್ಳವರು ವನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ದೋಷಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ರಾಗವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹರೂಪವಾದ ತಪಸ್ಸುಂಟಾಗುವುದು. ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ವೀತರಾಗಿಗ, ಮನೆಯೂ ತಪೋವನವಾಗಿರುವುದು.

ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಬೋಧಿಸಿ-ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಬಹು ಶ್ರಮದಿಂದ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯನ್ನು ಕುರಿತು 'ಅಯ್ಯಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯೇ ! ಇವನು ನಿಜವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಲ್ಲ-ಮಹಾಧೂರ್ತ. ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲೇನಾದರೂ ಕದ್ದು ಓಡಿಹೋಗುವನು. ಇವನು ಬಕತಪಸ್ವಿ' ಎಂದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಎಲೈ ಪಾಪಿಯೇ ! ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನನ್ನು ನಿಂದಿಸಲೇಬಾರದು. ನಿಂದಕನು ಪಾಪ ಭಾಗಿಯಾಗುವನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನು ದೊರೆಯುವುದು ದುರ್ಲಭ.

ದಂತೀಂದ್ರದಂತದಲನ್ಯೈಕವಿಧೌ ಸಮರ್ಥಾಃ ।

ಸಂತೃಪ್ತ ರೌದ್ರವ್ಯಗರಾಜವರ್ಧೇ ಪ್ರವೀಣಾಃ ॥

ಅಶೀವಿಷೋರಗವಶೀಕರಣೇಪಿ ದಕ್ಷಾಃ ।

ಪಂಚಾಕ್ಷನಿರ್ಜಯಪರಾಸ್ತು ನ ಸಂತಿ ಲೋಕೇ ॥

—ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಆನೆಯ ದಂತವನ್ನು ಸೀಳುವ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುವವರಿದ್ದಾರೆ. ರೇಗಿರುವ ಸಿಂಹವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿರುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರೂರಸರ್ಪವನ್ನು ವಶೀಕರಣಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತ ರಾಗಿರುವವರು ಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು 'ಅಯ್ಯಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ವರ್ಯನೇ ! ಈ ಪುಣ್ಯಮತನ ಮೇಲೆ ಕೋಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ' ಎಂದನು. ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ತನ್ನನ್ನು ದೂಷಿಸುವವನ ಮೇಲೂ ಕೋಪವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಶಾಂತಚಿತ್ತನಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು 'ಅಹೋ ! ಇವನು ಸತ್ಪುರುಷನು. ಇವನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸುವವನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವೂ ಸ್ತುತಿಸುವವನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರು 'ಧಾರ್ಮಿಕನಾದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗೆ ಅಹಂಕಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಮಹಾಪುರುಷರು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವನು ಮಹಾಪುರುಷ.

ಉದಯೇ ಸವಿತಾ ರಾಗೀ ರಾಗೀ ಚಾಸ್ತನುಯೇ ತಥಾ |

ಸಂಪತ್ತಾ ಚ ನಿಪತ್ತಾ ಚ ಮಹತಾನೋಕರೂಪತಾ ||

—ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಂಪಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಸ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಂಪಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಮಹಾಪುರುಷರು ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಗಾಂಗೆನುಂಚು ಸಿತನುಂಚು ಯಾನುನಂ ಕಜ್ಜಲಾಭನುಂಭಯತ್ರ
ಮಜ್ಜಿತಃ |

ರಾಜಹಂಸ ತನ ಸೈವ ಶುಭ್ರತಾ ಹೀಯತೇ ನ ಚ ನ
ಚೋಪಚೀಯತೇ ||

—ಗಂಗಾನದಿಯ ನೀರು ಬೆಳ್ಳಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಮುನಾ ನದಿಯ ನೀರು ಕಾಡಿಗೆಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಲೈ ರಾಜಹಂಸನೇ ! ಆ ಎರಡು ನೀರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮುಳುಗುವ ನಿನಗೆ ಶುಭ್ರತ್ವವು ಅದೇ ಇರುತ್ತದೆ—ಯಮುನಾ ಜಲದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುವುದೂ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು.

ಆಗ ಆ ಕಪಟಸನ್ಯಾಸಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಕೂಡ ಅಹಂಕಾರಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆಯವರ ಮಾತೇನು ?

ಅಹಂಕಾರೇಣ ನಶ್ಯಂತಿ ಸಂತೋಷಿ ಗುಣಿನಾಂ ಗುಣಾಃ |
ಕಥಂ ಕುರ್ಯಾದಹಂಕಾರಂ ಗುಣಾರ್ಥೀ ಗುಣನಾಶನಂ ||

—ಗುಣವಂತರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗುಣಗಳೂ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಗುಣಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವವನು ಆ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವನು ?

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಆತನಲ್ಲಿ ಬಹುಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಆಕಾಶಗಾಮಿಯಾದ ಆ ಕದುರೆಯಿರುವ ಏಕಾಂತಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನಿರಿಸಿದನು. ಪ್ರತಿದಿವಸ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ತಾನೇ ಅವನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದನು.

ದೇವಪೂಜಾ ಗುರೂಪಾಸ್ತಿಃ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಃ ಸಂಯಮಸ್ತಪಃ |
ದಾನಂ ಚೇತಿ ಗೃಹಸ್ಥಾನಾಂ ಷಟ್ಕರ್ಮಣಿ ದಿನೇ ದಿನೇ ||

—ದೇವರ ಪೂಜೆ, ಗುರುಗಳ ಸೇವೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಪಾರಾಯಣ, ಪ್ರಾಣದಯೆ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮ, ತಪಸ್ಸು, ದಾನ—ಇವು ಆರು ಗೃಹಸ್ಥರ ಪ್ರತಿ ದಿನದ ಕರ್ಮಗಳು.

ಮುನಿಕ್ರಮರಜೋರಾಜಿರಂಜಿತಂ ಭವನಂ ಭವೇತ್ |
ಭವನಂ ಪಾವನಂ ಚ ಸ್ಯಾದನ್ಯಥಾದ್ಯಕ್ಷರೋಜ್ಜಿತಂ ||

—ಭವನ (ಗೃಹ)ವು ಮುನಿಗಳ ಪಾದಧೂಳಿಯ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕೆಂಪಾಗಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಭವನವು ಪಾವನವಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯ 'ಭ' ಅಕ್ಷರ ರಹಿತವಾದ 'ವನ' ಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗುವುದು.

ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಸಂತೋಷವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಅಯ್ಯಾ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯೇ ! ನೀನು ಧನ್ಯನು. ನೀನು ಈ ಅನಿತ್ಯವಾದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿವಸ ಹೀಗೆಯೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರಬೇಕು.

ಶ್ರಿಯೋ ವಿದ್ಯುಲ್ಲೋಲಾಃ ಕತಿಸಯದಿನಂ ಜೀವಿತಮಿದಂ |
 ಸುಖಂ ದುಃಖಾಕ್ರಾಂತಂ ನಪುರನಿಯತನ್ಯಾಧಿವಿಧುರಂ ||
 ದುರಾಸಾಃ ಸದ್ಗೋಷ್ಠ್ಯೋ ಬಹುಭಿರಥನಾ ಕಿಂ ನಿಗದಿತ್ಯೆ-
 ರಸಾರಃ ಸಂಸಾರಸ್ತದಸಿ ನಿಪುಣಂ ಜಾಗ್ರತ ಜನಾಃ ||

—ಸಂಪತ್ತಿಗಳು ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಚಂಚಲಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಬಾಳುವಿ ಕೆಯ ಕೆಲವು ದಿನಗಳವರೆಗಿರುವುದು. ಸುಖವನ್ನು ದುಃಖವು ಆಕ್ರಮಿಸಿರು ತ್ತದೆ. ಶರೀರವು ಗೊತ್ತುಗುರಿಯಿಲ್ಲದ ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಒಳ ಯವರ ಸಹವಾಸಗಳು ದುರ್ಲಭವಾಗಿವೆ. ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತುಗಳಿಂದೇನು ? ಸಂಸಾರವು ಅಸಾರವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಜನರೇ! ಚತುರರಾಗಿ ಎಚ್ಚಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ಕ್ಷುದ್ರಾಃ ಸಂತಿ ಸಹಸ್ರಶಃ ಸ್ವಭರಣವ್ಯಾಪಾರಪೂರೋದರಾಃ |
 ಸ್ವಾರ್ಥೋ ಯಸ್ಯ ಪರಾರ್ಥ ಏವ ಸ ಪುನಾನೇಕಃ ಸತಾನುಗ್ರಣೀಃ ||
 ದುಷ್ಟೋದರಪೂರಣಾಯ ಪಿಬತಿ ಸ್ತ್ರೋತಃಪತಿಂ ಬಾಡನಃ |
 ಜೀಮೂತಸ್ತು ನಿದಾಘಸಂಭೃತಜಗತ್ಸಂತಾಪವಿಚ್ಛಿತ್ತಯೇ ||

—ತಮ್ಮ ಕೂಲಿಯ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ಷುದ್ರಜನರಂ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಯಾವನಿಗೆ ಪರಪ್ರಯೋಜನವೇ ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿರುವುದೋ ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನೇ ಸತ್ತುರುಷರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನು. ಬಡವಾಗಿಯು ಕಷ್ಟದಿಂದ ತುಂಬಬೇಕಾಗಿರುವ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ಯನ್ನು ತುಂಬಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೇಘ ವಾದರೋ ಗ್ರೀಷ್ಮ-ತಾಪದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಜಗತ್ತಿನ ಸಂತಾಪವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಒಂದಾನೊಂದು ದಿವಸ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಾಮುದ್ರಿತನಾಗಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಟುಹೋಗುವಾಗ ಚಾಟಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದನು. ಆ ಪೆಟ್ಟನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಕುದುರೆಯು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕೆಡವಿತು.

ಅವನು ಆ ಧಾರ್ಮಿಕನಾದ ಸೂರದೇವನಿಗೆ ವೂಡಿದ ವಂಚನೆಗೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಕುದುರೆಯೊಡರೋ ಪೂರ್ವಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ವಿಜಯಾರ್ಥಪರ್ವತದ ಮೇಲಿರುವ ಸಿದ್ಧಕೂಟ ಚೈತ್ಯಾ ಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ತ್ರಿಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ದೇವರ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿತು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಚಿಂತ್ಯಗತಿ, ಮನೋಗತಿಗಳೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಚಾರಣಮುನಿ ಗಳು ಆ ಚೈತ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ದೇವದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದರು. ಆಗ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾ ಧರರಾಜನೂ ಬಂದು, ದೇವದರ್ಶನವನ್ನೂ ಆ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಅಚಿಂತ್ಯಗತಿ ಮುನೀಶ್ವರರಲ್ಲಿ ಆ ಕುದುರೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ದನು. ಅವಧಿಚ್ಛಾನಸಂಪನ್ನರಾದ ಆ ಮುನೀಶ್ವರರು, ಕುದುರೆಯ ಸಮಾ ಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳುಹಿ ಅದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಗೆ ಈಗ ಮೃಹೋ ಪರ್ಸರ್ಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಮೂರು ಸಲ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ತಟ್ಟಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕನಾದ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿದೂ ಹೇಳಿದರು.

ಭ್ರಷ್ಟಂ ಕುಲಂ ಕೂಪತಟಾಕನಾಪೀ ಪ್ರಭ್ರಷ್ಟರಾಜ್ಯಂ ಶರಣಾಗತಂ ಚ |

ಗಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಜೀರ್ಣಸುರಾಲಯಂ ಚ ಯಂ ಉದ್ಧರೇತ್ಪುಣ್ಯಚತುರ್ಗುಣಂ ಸ್ಯಾತ್ ||

—ಹಾಳಾಗಿ ಹೋದ ವಂಶವನ್ನೂ, ಬಾವಿಯನ್ನೂ ಕೆರೆಯನ್ನೂ ಕಲ್ಲುಕಟ್ಟಿ ಬಾವಿಯನ್ನೂ, ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಶರಣಾಗತನನ್ನೂ ಗೋವನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನೂ ಜೀರ್ಣ ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ ಉದ್ಧಾರಮಾಡುವವನಿಗೆ ನಾಲ್ಕುಗುಣ ಪುಣ್ಯವು ಬರುವುದು.

ಚಾರಣಮುನಿಗಳ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ವಿದ್ಯಾಧರರಾಜನು ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸುಬ್ಬಕೌಶಾಂಬೀನಗರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಬೆಳಗ್ಗೆ ನಿದ್ರೆಯಿಂದೆಚ್ಚಿತ್ತು ಎದ್ದುಹೋಗಿ ಕುದುರೆಯು ಲಾಯಂದಲ್ಲಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, 'ಅಹಾ! ವಂಚನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯ ಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಅಶುಭಕರ್ಮವು ಈ ದಿವಸ ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

ಕುದುರೆಯ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದು, ದೂರೆಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಶಿರಶ್ಚೇದನವನ್ನು ಮಾಡುವನು.

ಯೇನ ಯಶ್ರೈವ ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ ಸುಖಂ ನಾ ದುಃಖನೇವ ನಾ |
ಸ ತತ್ರ ಬದ್ಧೋ ರಜ್ಜೀವ ಬಲಾದ್ಧ್ಯನೇನ ನೀಯತೇ ||

—ಯಾವನು ಸುಖವನ್ನೋ ದುಃಖವನ್ನೋ ಎಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ದೈವವು ಅವನನ್ನು ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಕರೆದು 'ನನಗೆ ಯಾವ ವಿಪತ್ತಿಯು ಬರತಕ್ಕುದಿದೆಯೋ ಅದು ಬರಲಿ. ಆದರೂ ನೀವುಗಳು ಆ ಭಯದಿಂದ ದಾನಪೂಜಾದಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು.

ಪ್ರಾರಭ್ಯತೇ ನ ಖಲು ವಿಘ್ನಭಯೇನ ನೀಚೈಃ |
ಪ್ರಾರಭ್ಯ ವಿಘ್ನನಿಹತಾ ವಿರಮಂತಿ ಮಧ್ಯಾಃ ||
ವಿಘ್ನೈರ್ನುರ್ಮುಹುರ್ಮುಹುರಸಿ ಪ್ರತಿಹನ್ಯಮಾನಾಃ |
ಪ್ರಾರಬ್ಧಮುತ್ತಮಗುಣಾ ನ ಪರಿತ್ಯಜಂತಿ ||

—ನೀಚರು ವಿಘ್ನಭಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಮರು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಎಡರುಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅದನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಮಗುಣಗಳುಳ್ಳವರು ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೆ ಎಡರುಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಆಗ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು 'ಅಯ್ಯಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯೇ! ನಿನಗೆ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಒಳ್ಳೆಯ ಗುರು' ಎಂದು ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಇದು ಕಲಿಯಂಗ, ಅವನು ವಂಚಕ. ಒಬ್ಬನ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ತತ್ಪಶ್ಚದ್ಧಾನವು ನಷ್ಟವಾಗುವುದೇ ? ಅವನ ಪಾಪದಿಂದ ಅವನೇ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗುವನು.

ಅಶಕ್ತಸ್ಯಾಪರಾಧೇನ ಕಿಂ ಧರ್ಮೋ ಮಲಿನೋ ಭವೇತ್ |
ನ ಹಿ ಭೇಕೇ ನೃತೇ ಯಾತಿ ಸಮುದ್ರಃ ಪ್ರಾತಿಗಂಧಿತಾಂ ||

—ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಧರ್ಮವು ಮಲಿನವಾಗುವುದೇ ? ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಪ್ಪೆಯು ಸತ್ತರೆ ಸಮುದ್ರವು ದುರ್ಗಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಧರ್ಮಃ ಪ್ರವೃಜಿತಸ್ತಪಃ ಪ್ರಚಲಿತಂ ಸತ್ಯಂ ಚ ದೂರೇ ಗತಂ |
ಸೃಷ್ಟೀ ಮಂದಫಲಾ ನೃಪಾಃ ಕಪಟಿನೋ ಹಸ್ತಾಯುಧಾ |
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ||
ಲೋಕಃ ಸ್ತ್ರೀಷು ವಶಃ ಸ್ತ್ರಿಯೋಪಿ ಚಪಲಾ ಲಾಲ್ಯಂ |
ಗತಾಸ್ತಾಪಸಾಃ |

ಸಾಧುಃ ಸೀದತಿ ದುರ್ಜನಃ ಪ್ರಭವತಿ ಪ್ರಾಯೇಣ ಕಾಲೇ ಕಲ್ಮಾ ||

—ಕಲಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೀಕವಾಗಿ ಧರ್ಮವು ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋಯಿತು. ತಪಸ್ಸು ಹೋಯಿತು. ಸತ್ಯವು ದೂರ ಸರಿಯಿತು. ಭೂಮಿಯು ಮಂದಫಲವುಳ್ಳದಾಯಿತು. ರಾಜರು ವಂಚಕರಾದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾದರು. ಲೋಕವು ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ. ಹೆಂಗಸರೂ ಚಪಲೆಯರಾದರು. ತಪಸ್ವಿಗಳು ಆಶಾವಶೀಭೂತರಾದರು. ಸಜ್ಜನನು ಕೊರಗುತ್ತಾನೆ. ದುರ್ಜನನು ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಕಾಲಃ ಸಂಪ್ರತಿ ವರ್ತತೇ ಕಲಿಯುಗಃ ಸತ್ಯಾ ನರಾ ದುರ್ಲಭಾಃ |
ದೇಶಾಶ್ಚ ಪ್ರಲಯಂ ಗತಾಃ ಕರಭರೈರ್ಲೋಭಂ ಗತಾಃ ಸಾರ್ಥಿವಾಃ ||
ನಾನಾಚೋರಗಣಾ ಮುಷಂತಿ ಪ್ರಥಿವೀಮಾರ್ಯೋಃ ಜನಃ |

ಕ್ಷೀಯತೇ |
ಸಾಧುಃ ಸೀದತಿ ದುರ್ಜನಃ ಪ್ರಭವತಿ ಪ್ರಾಯಃ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಕಲಿಃ ||

—ಈಗ ಕಾಲವು ಕಲಿಯುಗವಾಗಿದೆ. ಸತ್ಯಸಂಧರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಸಿಕ್ಕುವುದು ಕಷ್ಟ. ದೇಶಗಳು ತೆರಿಗೆಗಳ ಭಾರಗಳಿಂದ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದುವು. ರಾಜರುಗಳು ಲೋಭಿಗಳಾದರು. ಹಲವು ತರಹದ ಕಳ್ಳರ ಗುಪ್ತೆಗಳು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಳವುಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಅರ್ಯಜನರು ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸಜ್ಜನನು ಕೊರಗುತ್ತಾನೆ. ದುರ್ಜನನು ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಕಲಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ತ್ವರೆಯಾಗಿ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ದೇವದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿ, 'ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಈ ಉಪಸರ್ಗ-ಕಷ್ಟವು ದೂರವಾಗುವವರೆಗೆ ನನಗೆ ಅನ್ನ, ಪಾನ, ಖಾದ್ಯ, ಲೇಹ್ಯಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ ಆಹಾರಗಳ ತ್ಯಾಗವಿರಲಿ' ಎಂದು ಸಲ್ಲಿಸಿಬಿನಾವ್ರತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

ಉಪಸರ್ಗೇ ದುರ್ಭಿಕ್ಷೇ ಜರಸಿ ರುಜಾಯಾಂ ಚ ನಿಷ್ಪ್ರತೀಕಾರೇ |

ಧರ್ಮಾಯ ತನುವಿನೋಚನಮಾಹುಃ ಸಲ್ಲೇಖಿನಾಮಾರ್ಯಾಃ ||

—ಪ್ರತೀಕಾರವಿಲ್ಲದ ಉಪಸರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ದುರ್ಭಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಷ್ಟಿ ನಲ್ಲಿಯೂ ರೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಶರೀರತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವಿಕೆಯು ಸಲ್ಲೇಖಿನಾವ್ರತವೆಂದು ಆರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇತ್ತ ರಾಜನು ತನ್ನ ಕುದುರೆಯ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಮೇಲೆ ಬಹು ಕುಪಿತನಾಗಿ, 'ಸೂರದೇವನ ಶಿರಶ್ಚೇದವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದೇ ಅವನಿಗೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಶಿಕ್ಷೆ' ಎಂದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ದೊರೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರೂ ಆ ಶಿಕ್ಷೆಯೇ ಸರಿಯಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿದರು.

ರಾಜ್ಞಿ ಧರ್ಮಿಣಿ ಧರ್ಮಿಷ್ಠಾಃ ಸಾಪೇ ಸಾಪಾಃ ಸನೇ ಸಮಾಃ |

ರಾಜಾನಮನುವರ್ತಂತೇ ಯಥಾ ರಾಜಾ ತಥಾ ಪ್ರಜಾಃ ||

—ರಾಜನು ಧರ್ಮಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನು ಪಾಪಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಪಾಪಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನು ಪುಣ್ಯಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನನಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಸಮಾನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನಂತೆ ಪ್ರಜೆಗಳು.

ಮುನೇರಸಿ ವನಸ್ಥಸ್ಯ ಸ್ವಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವತಃ |

ಉತ್ಪದ್ಯಂತೇ ತ್ರಯಃ ಪಕ್ಷಾಃ ಮಿತ್ರೋದಾಸೀನಶತ್ರುನಃ ||

— ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವನದಲ್ಲಿರುವ ಮುನಿಗೂ ಮಿತ್ರ ಪಕ್ಷ, ಉದಾಸೀನಪಕ್ಷ, ಶತ್ರುಪಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪಕ್ಷಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವೂ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥಭಾವವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭಾವವು.

ಬಳಿಕ ದೊರೆಯು ಯಮುದಂಡನೆಂಬ ತಳವಾರನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಎಲೈ ಯಮುದಂಡನೇ! ನನ್ನ ಶತ್ರುವಾದ ಸೂರದೇವನ ತಲೆಯನ್ನು ಚೆಂಡಾಡಿ, ಬಹು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅದನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

ಧರ್ಮಾರಂಭೇ ಋಣಚ್ಛೇದೇ ಕನ್ಯಾದಾನೇ ಧನಾಗಮೇ |

ಶತ್ರುಘಾತಾಗ್ನಿರೋಗೇಷು ಕಾಲಕ್ಷೇಪಂ ನ ಕಾರಯೇತ್ ||

—ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಶತ್ರುವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ರೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು.

ದೊರೆಯು ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಯಮುದಂಡನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಿಡ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಶಿರಶ್ಚೇದವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆಗ ಶಾಸನದೇವತೆಯು ಅವನ ಕೈಯನ್ನು ಸ್ತಂಭನಮಾಡಿತು. ಅವನು ಚಿತ್ರದ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ನಿಂತನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥನು ಚೈತ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಕುದುರೆಯಿಂದಿಳಿದು, ತ್ರಿಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ದೇವರನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ಕುದುರೆಯನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಮುಂದೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಆಗ ಎಲ್ಲರೂ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ದೃಢಪ್ರತದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾದರು. ದೇವತೆಗಳು ಪಂಚಾಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿ ದೊರೆಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಹಾ! ಅರ್ಥವು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು.

ಅರ್ಥಃ ಕಸ್ಯಾನರ್ಥೋ ನ ಭವತಿ ಭರತಃ ಸಮಸ್ತಧನಲಾಭರತಃ |

ಚಕ್ರೇ ಚಕ್ರೇಡನುಜನಧಾಯಿ ಮನಃ ಪ್ರಹತವೈರಿಚಕ್ರೇ ಚಕ್ರೇ ||

—ಅರ್ಥವು ಯಾರಿಗೆ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದ ಭರತಚಕ್ರೀಶ್ವರನು ಅನುಜ-ಬಾಹುಬಲಿಯ ವಧೆ ಗೋಸ್ಮರ, ಶತೃಸಮೂಹವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿರುವ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ತಮ್ಮನ ಮೇಲೆ ಚಕ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದನೆಂದರ್ಥವು.

ಬಳಿಕ ರಾಜನು ತ್ವರೆಯಾಗಿ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ದೇವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, ಅವನ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಸೂರದೇವನು ದೊರೆಗೆ ಯಥೋಚಿತವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಸೂರದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಅಯ್ಯಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯೇ! ನೀನು ಹೋದವನು ದೈವದಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾದ' ಎಂದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸೂರದೇವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ-'ಅದು ನಿಜ. ಕಾಲವು ಬಂದಾಗ ಯಾರು ತಾನೆ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ?

**ದುರ್ಗಂ ತ್ರಿಕೂಟಂ ಪರಿಖಾ ಸಮುದ್ರೋ ರಕ್ಷಾಪರೋ ವಾ
ಧನದೋಸ್ಯ ವಿತ್ತೇ |**

**ಸಂಜೀವನೀ ಯಸ್ಯ ಮುಖೇ ಚ ವಿದ್ಯಾ ಸ ರಾವಣಃ
ಕಾಲವಶಾದ್ವಿಪನ್ನಃ ||**

—ರಾವಣನಿಗೆ ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲವು ರಕ್ಷಣಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸಮುದ್ರವು ಸುತ್ತಲೂ ಕಂಡಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕುಬೇರನು ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಂಜೀವನ ವಿದ್ಯೆಯಿದ್ದಿತು. ಅಂತಹ ರಾವಣನೂ ಕಾಲವಶದಿಂದ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ತುತ್ತಾದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು. ಧರ್ಮದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಸುದಂಡರಾಜನೂ ಸುಮತಿ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ (ಸ್ಥಾನ) ದಲ್ಲಿರಿಸಿ, ತಾವು ಜಿನದತ್ತ ಭಟ್ಟಾರಕರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ತಪಸ್ಸುಗಳಾದರು. ಕೆಲವರು ಶ್ರಾವಕರಾದರು. ಮತ್ತು ಕೆಲವರು ಭದ್ರಪರಿಣಾಮಿಗಳಾದರು. ರಾಜನ

ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯಾದ ವಿಜಯಾದೇವಿಯೂ ಮಂತ್ರಿಪತ್ನಿಯಾದ ಗುಣಶ್ರೀಯೂ ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಗುಣವತಿಯೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಅನಂತಮತಿಯೆಂಬ ತಪಸ್ವಿನಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ವಿನಿಯರಾದರು. ಕೆಲವರು ಶ್ರಾವಿಕೆಯರಾದರು. ಎಲೈ ಪತಿದೇವನೇ! ಸೂರದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ವ್ರತ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ನನಗೆ ದೃಢತರವಾವ ಸಮ್ಯಕ್ಸಾಧಾರ್ಮಿಕತೆ.

ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅರ್ಹದ್ವಾಸಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು 'ಎಲೈ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯೇ! ನಿನ್ನ ಸಮ್ಯಕ್ಸಾಧಾರ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ನಾನು ನಂಬುತ್ತೇನೆ, ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದನು. ಅವನ ಇತರ ಪತ್ನಿಯರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳಿ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು ಕುಂದಲತೆಯು ಮಾತ್ರ 'ಇದಲ್ಲವೂ ಸಟೆ. ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಈ ಏಕ ಮಂದಿ ಪತ್ನಿಯರೂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಸಮ್ಯಕ್ಸಾಧಾರ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ನಾನು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ, ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಸುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದಳು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮೊದಲಿನಂತೆ ದೊರೆಯೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಕಳ್ಳನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಂದಲತೆಯನ್ನು ದೂಷಿಸಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಸ್ನಾನಸಂಧ್ಯಾವಂದನಾದಿ ನಿತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಿತಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಆ ರಾಜನೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಅರ್ಹದ್ವಾಸಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಅರ್ಹದ್ವಾಸನು ಬಹು ಸಂತೋಷದಿಂದಲೂ ರಾಜಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಬಯಸಿದನು.

**ಏಹ್ಯಾಗಚ್ಛ ಸಮಾಶ್ರಯಾಸನನಿದಂ ಪ್ರೀತೋಸ್ಮಿ ತೇ ದರ್ಶನಾತ್ |
ಕಾ ವಾರ್ತಾ ಪರಿದುರ್ಬಲೋಸಿ ಚ ಕಥಂ ಕಸ್ಮಾಚ್ಚಿರಂ ದೃಶ್ಯಸೇ ||
ಏವಂ ಯೇ ಗೃಹಮಾಗತಂ ಪ್ರಣಯಿನಂ ಸಂಭಾಷಯಂತ್ಯಾದರ್ಶಾತ್ |
ತೇಷಾಂ ನೇಶ್ವಸು ನಿಶ್ಚಲೇನ ಮನಸಾ ಗಂತವ್ಯನೇವ ಧೃವಂ ||**

—'ಬಾ ಬಾ, ಈ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೋ. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದುದರಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು, ಏನು ಸಮಾಚಾರ? ಇದೇಕೆ ದುರ್ಬಲನಾಗಿರುವೆ? ಬಹು ಸಮಯದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇಕೆ?' ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮನೆಗೆ

ಬಂದ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸುವವರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕು.

ದದ್ಯಾತ್ಸಾನ್ಯಾಂ ದೃಶಂ ವಾಚಮಕ್ಷುಣ್ಣಮಥ ಚಾಸನಂ |

ಶಕ್ತ್ಯಾ ಭೋಜನತಾಂಬೂಲೇ ಶತ್ರಾವಸಿ ಗೃಹಾಗತೇ ||

—ಶತ್ರುವಾದರೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಅವನನ್ನು ಸೌಮ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕು. ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತನ್ನಾಡಬೇಕು. ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಸನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಶಕ್ತ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಊಟವೂಡಿಸಬೇಕು. ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಉದಿತೋದಯ ಮಹಾರಾಜನು ಅರ್ಹದ್ವಾಸನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—'ಅಯ್ಯಾ ಅರ್ಹದ್ವಾಸಶ್ರೇಷ್ಠಿಯೇ! ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯರೂ ಹೇಳಿದ ಕಥೆಗಳು ಸುಳ್ಳೆಂದು ನಿಂದಿಸಿದ ದುಷ್ಟಳು ನಿನಗೆ ಮೃತ್ಯುಪ್ರಾಯಘಾಗಿರುವಳು. ಆದುದರಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸು. ಆಕೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು.'

ದುಷ್ಠಾ ಭಾರ್ಯಾ ಶತಂ ಮಿತ್ರಂ ಭೃತ್ಯಶ್ಲೋತ್ರರದಾಯಕಃ |

ಸಸರ್ವೇ ಚ ಗೃಹೇ ನಾಸೋ ಮೃತ್ಯುರೇವ ನ ಸಂಶಯಃ ||

—ದುಷ್ಟಳಾದ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಧೂರ್ತನಾದ ಮಿತ್ರನೂ ಇದಿರು ಮಾತಾಡುವ ಸೇವಕನೂ ಹಾವಿರುವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವೂ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು. ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.'

ದೊರೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕುಂದಲತೆಯು ಮನೆಯೊಳಗೆ ನಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ—ಚಾವಡಿಗೆ ಬಂದು, ದೊರೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, 'ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಆ ದುಷ್ಟಳು ನಾನೆ. ಇವರಲ್ಲರೂ ನೋಡಿರುವ ಮತ್ತು ಹೇಳಿರುವ ಜನಧರ್ಮಾತಿಶಯವನ್ನೂ ಇವರ ಪ್ರತಿನಿಶ್ಚಯವನ್ನೂ ನಾನು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ, ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಸುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದಳು.

ದೊರೆಯು ಕುಂದಲತೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆಕೆಯ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ಏನೋ ರಹಸ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಒಗ್ಗು, ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನೆ

ಮಾಡುತ್ತಾನೆ—'ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವರು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ನೀನು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ? ರೂಪ್ಯಖಿರಚೋರನು ಶೂಲಕೈರಿಸಲ್ಲಟ್ಟಿದ್ದುದನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ, ಅದು ಸುಳ್ಳೆಂದು ನೀನು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವೆ?'

ಕುಂದಲತೆಯು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—'ಎಲೈ ಭೂಪಾಲಕನೇ! ಸದ್ಧರ್ಮದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವುಂಟಾದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಗುರುತೇನೆಂದರೆ, ಸಂಸಾರ ಶರೀರ ಭೋಗಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೇಸಿ, ನಿತ್ಯ ಸುಖದಾಯಕವಾದ ಮುಕ್ತಿಪದವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡತಕ್ಕ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದು. ಅದೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಫಲ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳು. ಬೇರೆಯವರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೃತ್ತಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರೆ ಸಾಲದು, ಪರರುಂಡರೆ ತನಗೆ ಹೊಟ್ಟಿ ತುಂಬುವುದೇ? ತಪವೆಂಬ ಹಡಗಿನಿಂದ ಭವವೆಂಬ ಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಬೇಕು. ಹಡಗನ್ನು ಬಿಸುಟು ಕಡಲನ್ನು ದಾಟಲಾಗುವುದೇ? ಇವರೆಲ್ಲಾ ಸದ್ಧರ್ಮದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಕೇಳಿ, ತಪವೆಂಬ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉಪವಾಸಾದಿ ಪ್ರತಗಳಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ಕೃಶಮಾಡುತ್ತಾರಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರಭೋಗಲಂಪಟತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನವನ್ನು ಕೃಶಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೂರ್ಖಾಸ್ತಪೋಭಿಃ ಕೃಶಯಂತಿ ದೇಹಂ ಬುಧಾ ಮನೋ ದೇಹವಿಚಾರಹೇತುಂ |

ಶ್ವಾಕ್ಷಿತ್ತಲೋಷ್ಠಂ ಗ್ರಸತೇ ಹಿ ಕೋಸಾತ್ ಕ್ಷೇಪ್ತಾರನುಸ್ತಸ್ಯ ಚ ಹಂತಿ ಸಿಂಹಃ ||

—ಮೂರ್ಖರು ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ಕೃಶಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವಿವೇಕಿಗಳು ಶರೀರವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೃಶಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಾಯಿಯು ತನಗೆ ಎಸೆಯಲುಟ್ಟ ಮಣ್ಣುಹೆಂಟೆಯನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ಕಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಅಸ್ತವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೆ, ಅದು ಆ ಅಸ್ತವನ್ನೂ ಅದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದವನನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಗುಣೇಷು ಯತ್ನಃ ಕ್ರಿಯತಾಂ ಕಿಮಾಟೋಪೈಃ ಪ್ರಯೋಜನಂ |
ನಿಕ್ರಿಯಂತೇ ನ ಘಂಟಾಭಿರ್ಗಾವಃ ಕ್ಷೀರವಿವರ್ಜಿತಾಃ ||

—ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆಟೋಪ-ಆಡಂಬರಗಳಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ ? ಹಾಲಿಲ್ಲದ ದನಗಳಿಗೆ ಘಂಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಮಾರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದನಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಹಾಲು ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ, ಘಂಟೆಗಳಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.

ಕೆಲವು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕೇಳಿ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವಂಟಾಗಿ, ಬೆಳಗಾದ ಮೇಲೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಜನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಇದೋ ಈಗ ದೀಕ್ಷೆಗೆ ಹೊರಡುವೆನು.

ಕುಂದಲತೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಜ, ಮಂತ್ರಿ ಮೊದಲಾದವರು ಬಹು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ, ಸತ್ಕರಿಸಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಖುರಚೋರನೂ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕುಂದಲತೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದಲೂ ಆಕೆಯು ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಗೆ ಉದ್ಯುಕ್ತಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದುದರಿಂದಲೂ ರಾಜನೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಅರ್ಹದ್ವಾಸಶ್ರೇಷ್ಠಿಯೂ ಸಂಸಾರಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರಾದಿಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿ, ತಾವೂ ಸುವರ್ಣಖುರಚೋರನೇ ಮೊದಲಾದ ಹಲವರೂ ಗಣಧರ ಮುನಿನಾಯಕರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತಪಸ್ವಿಗಳಾದರು. ಕೆಲವರು ಶ್ರಾವಕರಾದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಭದ್ರಪರಿಣಾಮಿಗಳಾದರು.

ರಾಜಪತ್ನಿ, ಮಂತ್ರಿಪತ್ನಿ, ಅರ್ಹದ್ವಾಸಶ್ರೇಷ್ಠಿಪತ್ನಿಯರು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ, ಉದಧಿಶ್ರೀಯೆಂಬ ಆರ್ಯಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಆ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರೆಲ್ಲರೂ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಕೆಲವರು ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯೆಂಬ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದರು.

ಧರ್ಮೋಣ ಗಮನನೂರ್ಧ್ವಂ ಗಮನನುಧಸ್ತಾಧ್ಯವತ್ಯಧರ್ಮೋಣ |
ಜ್ಞಾನೇನ ಚಾಪವರ್ಗೋ ವಿಪರ್ಯಯಾದಿಷ್ಯತೇ ಬಂಧಃ ||

—ಧರ್ಮದಿಂದ ಉದ್ಧರಗಮನವೂ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಅಧೋಗಮನವೂ ಸಮ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯೂ ಮಿಥ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕರ್ಮಬಂಧವೂ ಆಗುವುದು.

ಧರ್ಮೋಯಂ ಧನವಲ್ಲಭೇಷು ಧನದಃ ಕಾಮಾರ್ಥಿನಾಂ ಕಾಮದಃ |
ಸೌಭಾಗ್ಯಾರ್ಥಿಷು ತತ್ತ್ವದಃ ಕಿಮಪರಂ ಪುತ್ರಾರ್ಥಿನಾಂ ಪುತ್ರದಃ ||
ರಾಜ್ಯಾರ್ಥಿಷು ಪಿ ರಾಜ್ಯದಃ ಕಿಮಥನಾ ನಾನಾವಿಕಲ್ಪೈರ್ನೈಕಾಂ |
ಕಿಂ ಕಿಂ ಯನ್ನ ದದಾತಿ ಕಿಂತು ತನುತೇ ಸ್ವರ್ಗಪವರ್ಗಾವಪಿ ||

—ಈ ಧರ್ಮವು ಧನವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೆ ಧನವನ್ನೂ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಪುತ್ರರನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೆ ಪುತ್ರರನ್ನೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡುವುದು. ಅಥವಾ ನಾನಾ ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಂದೇನು ? ಧರ್ಮವು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಕೊಡದಿರುವ ವಸ್ತುವಾವುದಿದೆ ? ಅದು ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವುದು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಾಮುದೀ ಗ್ರಂಥವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

|| ಜಯತು ಜಿನಶಾಸನಂ ||

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ ಪರಂಪರೆ

ಈ ೨೦ ನೆಯ ಶತಮಾನದ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಜೈನ ಸಮಾಜದ, ವಿದ್ವತ್ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಲಾಗದ ಮಹಾನುಭಾವರು ಎರ್ತೂರು ಶಾಂತಿರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು. ಅವರ ಅಗಾಧ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾನುರಾಗದ ಅಮೃತಫಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿಯೂ ಒಂದು. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳವರ ಪರಿಶ್ರಮ ಎಷ್ಟು ಮೌಲಿಕವಾದುದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಥಾರ್ಥವಾದ ದೇವ, ಗುರು, ಶಾಸ್ತ್ರ, ತತ್ವಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಡುವುದು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ; ಇದಕ್ಕಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ. ಈ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ (ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ) ಮಹಿಮೆ-ಮಹತ್ವಗಳನ್ನು ಶ್ರಾವಕರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡುವು. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಹಿರಿಮೆಗಾಗಿ ಹೀಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳ ಕಟ್ಟು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ (=ಸ. ಕೌ.) ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಸ. ಕೌ. ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆ. ಸ.ಕೌ. ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೂ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪರಂಪರೆಯಿದೆ. ಆರಾಧನಾ ಕಥಾಕೋಶ ಪರಂಪರೆ, ತ್ರಿಪಕ್ಷಿಶಲಾಕಾಪುರುಷ ಕಥಾ ಪರಂಪರೆ, ನೋಟಿಯ ಕಥೆಗಳ ಪರಂಪರೆ, ಸ. ಕೌ. ಕಥಾಪರಂಪರೆ-ಇವು ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಪರಂಪರೆಗಳು. ಸ.ಕೌ. ಎಂಬ ಹೆಸರಿರುವ ಹತ್ತಾರು ಕೃತಿಗಳು ಇಂದು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿವೆ, ಮತ್ತು ಈ ವರ್ಗದ ಕೃತಿಗಳ ಹೆಸರಗಳಲ್ಲೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿನ ಏಕರೂಪತೆಯಿದೆ: ಸ.ಕೌ., ಸ.ಕೌ.ಕಥಾನಕ, ಸ.ಕೌ.ಕಥಾ, ಸ.ಕೌ.ಕಥಾಕೋಶ, ಸ.ಕೌ.ಚರಿತ್ರ-ಎಂಬ ಸಂವಾದಿ ರೂಪಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ.ಕೌ. ಕಥಾಕೋಶವೆಂಬ ಹೆಸರು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವೂ, ಅರ್ಥಗರ್ಭಿಣವೂ, ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದುವರೆಗೆ ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕೃತಿಗಳ ವಿವರ :-

೧. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ : ನಾಗದೇವ : ೧೪ ಶ. : ಸಂಸ್ಕೃತ : ೩೦೦೦ ಶ್ಲೋಕ.

೨. ಸ. ಕೌ : ಜಯಶೇಖರ : ೧೪೦೦ : ಗ್ರಂಥ ೯೯೫

೩. ಸ. ಕೌ : ಜಿನಹರ್ಷಗಣಿ : ೧೪೩೦

೪. ಸ. ಕೌ : ಚೈತ್ರಗಚ್ಚದ ಗುಣಾಕರಸೂರಿ; ಈತ ಶ್ರುತಸಾಗರ ಮುನಿಯ ಶಿಷ್ಯ; ೧೪೪೭; ಸಂಸ್ಕೃತ ೧೪೪೮ ಶ್ಲೋಕ

೫. ಸ. ಕೌ : ಸೋಮದೇವ ಸೂರಿ : ೧೫೧೬ : ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯಕಾವ್ಯ

೬. ಸ. ಕೌ : ವತ್ಸರಾಜಯುಷಿ ೭. ಸ. ಕೌ : ಧರ್ಮಕೀರ್ತಿ ೮. ಸ.ಕೌ :

ಮಲ್ಲಿಭೂಷಣ ೯. ಸ.ಕೌ : ಯಶೀಕೀರ್ತಿ ೧೦. ಸ. ಕೌ : ಯಶಸ್ಸೇನ

೧೧. ಸ.ಕೌ : ವಾದಿಭೂಷಣ ೧೨. ಸ.ಕೌ : ಅಜ್ಞಾತ ೧೩. ಸ. ಕೌ :

ಅಜ್ಞಾತ ದಿಗಂಬರ ಕವಿ : ಸಂಸ್ಕೃತ ೩೦೦೦ ಶ್ಲೋಕ; ೮ ಕಥೆಗಳು

೧೪. ಸ. ಕೌ : ಅಜ್ಞಾತ ಕರ್ತೃಕ : ೧೫. ಸ.ಕೌ : ಅಜ್ಞಾತ : ಸಂಸ್ಕೃತ

೧೬. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದೀ ಕಥಾನಕ : ಶಹ ಜೋಧರಾಜ ಗೋಡಿಕ

೧೭. ಸ. ಕೌ. ಪಾಂಡೆ ಲಾಲಚಂದ : ಹಿಂದಿ : ೧೮ ಶ.

೧೮. ಸ. ಕೌ. ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಣ : ೧೪೯೨; ಕನ್ನಡ, ೨೪ ಸಂಧಿ ೨೨೦೫ ಪದ್ಯ;

ಸಾಂಗತ್ಯ ೨೦. ಸ. ಕೌ : ಮಂಗರಸ : ೧೫೦೮-೯ : ಕನ್ನಡ, ೧೨ ಅಶ್ವಾಸ

೨೯೨ ಪದ್ಯ; ಷಟ್ಪದಿ ೨೧. ಸ. ಕೌ : ಪಾಯಣ್ಣ ವ್ರತಿ : ೧೬೦೦ : ಕನ್ನಡ,

೧೮ ಸಂಧಿ ೧೯೮೯ ಪದ್ಯ; ಸಾಂಗತ್ಯ ೨೨. ಸ. ಕೌ : ನೀಲಕಂಠ : ಕನ್ನಡ

ಪ್ರಾಂತೀಯ ತಾಡ ಪತ್ರೀಯ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ : ಪಂಡಿತ ಕೆ. ಭುಜಬಲಿ

ಶಾಸ್ತ್ರಿ : ಪುಟ ೧೬೨ ೨೩. ಸ. ಕೌ : ಎರ್ತೂರು ಶಾಂತಿರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿ

೧೯೩೭, ದ್ವಿ.ಮು. ೧೯೭೦, ತ್ರ್ಯ.ಮು. ೧೯೮೯ (ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣದ

ಪ್ರಕಾಶಕರು ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ಅತಿಬಲ ಮಹಾರಾಜರು).—ಇವಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿ,

ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಕೆಲವು ಸದೃಶ ಕಾವ್ಯಗಳಿವೆ. ಈಗ ತಿಳಿದು ಬರುವಂತೆ

ನಾಗದೇವನೇ ಸ. ಕೌ. ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆಗೆ ಅಧಿಕವಿ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸೋಮ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳೂ ವೈದ್ಯರೂ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ೧೩ನೆಯ ಶ. ದ

ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಈ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ಹರಿದೇವ ಕವಿ ಅಪಭ್ರಂಶ

ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಯಣಪರಾಜಯಚರಿಲು ರೂಪಕಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು.

ಈ ಹರಿದೇವ ಕವಿಯ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಮಲ್ಲುಗಿಯ ಮಗನೇ ನಾಗದೇವ.

ಅಂದರೆ ನಾಗದೇವನು ಹರಿದೇವಕವಿಯ ಮರಿಮಗ. ತನ್ನ ಮುತ್ತಜ್ಜನು

ಆಪಭ್ರಂಶ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಮಯಣಪರಾಜಯಚರಿಲು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ನಾಗದೇವನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳ 'ಮದನಪರಾಜಯಚರಿತೆ' ಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಜಿನರತ್ನಕೋಶದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾತಕರ್ತೃಕವೆಂದು ಹೇಳಿದ ೩೦೦೦ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಕಾವ್ಯ ಇದೇ ಇರಬೇಕು. ೧೪ ನೆಯ ಶ. ದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾಗದೇವನ ಸ.ಕೌ. ಕಾವ್ಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಕವಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮೀಪತರವೆನ್ನಬಹುದಾದ ೧೪೩೯ ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿದೆ.

ಈ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಎರಡನೆಯ ಕಾವ್ಯ ಜಯಶೇಖರನದು. ಮೂರನೆಯದು ಜಿನಹರ್ಷಗಣಯದು. ತಪಾಗಚ್ಛದ ಜಯಚಂದ್ರಸೂರಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಜಿನಹರ್ಷಗಣಯ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ, ಜಿನಹರ್ಷಗಣಯ ಶಿಷ್ಯನೇ ಆದ ಜಯಚಂದ್ರಗಣಯ ೧೪೪೦ ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಆಗಮಗಚ್ಛದ ಸಿಂಹದತ್ತ ಸೂರಿಯ ಶಿಷ್ಯ ಸೋಮದೇವಸೂರಿ ವಿರಚಿತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸ. ಕೌ. ಕಾವ್ಯವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ೧೨ ಸ. ಕೌ. ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಗಳೂ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿವೆ. ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೂ ಇದನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ; "ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪೂರ್ವಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾದ ಅನೇಕ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಶ್ಲೋಕಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಭಾವಾರ್ಥದೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟು ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ. ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನೂ ಭಾಷಣಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವವರಿಗೂ ಜನರಂಜಕವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೂ ಉಪಯೋಗಕರವಾದ ಅನೇಕ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ವಿಷಯಗಳೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುವು".

ಮೊದಲಿಗೆ ಎಂಟು ಕಥೆಗಳಿಂದ ತೊಡಗಿದ ಈ ಪರಂಪರೆ ಕ್ರಮೇಣ ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡು ಎರಡು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಥೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಬೆಳೆದಿರುವುದನ್ನು ತುಲನಾತ್ಮಕವಾದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅರಿಯಬಹುದು. ಆರಾಧನಾ

ಕಥಾಕೋಶ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅರ್ಹದ್ವಾಸನ ಕಥೆಯೇ ಅನಂತರದ ಸ.ಕೌ. ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಬೀಜಾಂಕುರ. ಅರ್ಹದ್ವಾಸನ ಕಥೆ ಹರಿಷೇಣಕವಿಯ ಬೃಹತ್ ಕಥಾಕೋಶದ ೯೩ ನೆಯ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟಾಹ್ನಿಕ ಹಾಗೂ ನಂದೀಶ್ವರ ನೋಟಿಯ ಪ್ರತಮಹಿಮೆ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಲೂ ಸ. ಕೌ. ಕಥೆಗಳನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ೧೦ನೆಯ ಶ. ದಲ್ಲಿ ಮೊಳಕೆಬಿಟ್ಟು ೧೨ ನೆಯ ಶ. ದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದು ೧೪ ನೆಯ ಶ. ದಲ್ಲಿ ಸ.ಕೌ. ಪರಂಪರೆ ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು. ೧೫-೧೬ ನೆಯ ಶ. ಗಳು ಸ.ಕೌ. ಕಾವ್ಯಗಳ ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಾಲ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆಗೊಂಡು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸ.ಕೌ. ಕಾವ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಉದ್ಭೂತಿಸಿದ ಕವಿ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಣ, ಇವನಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಸಟ್ಟಿಯೆಂದೂ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಈತನು ಶಕವರ್ಷ ೧೪೧೪ ರ ಪಂಥಾವಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ಪುಚಮಿಯಂದು, ಶನಿವಾರ ೩-೩-೧೪೯೨ ರಂದು ಈ ಕಾವ್ಯ ಪೂರೈಸಿದನು. ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಣನು ೨೬-೧೦-೧೫೦೬ ರಂದು ಸಲ್ಲೇಖನ ವಿಧಿಯಿಂದ ಮುಡಿಪಿದನೆಂದು ಅಳಾವರ ಶಾಸನಾಧಾರದಿಂದ ಖಚಿತವಾಗಿದೆ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಣಕವಿ ಕೃತಿರಚಿಸಿದ ೧೭ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಯ ಮಂಗರಸಕವಿ ೧೫೦೮-೧೫೧೯ ರಲ್ಲಿ ಸ.ಕೌ. ಕಾವ್ಯ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದಾದ ನೂರುವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೬೦೦ ರಲ್ಲಿ ಪಾಯಣಪ್ರತಿಯು ಕೃತಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಗುಂಪಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಬಹುದು. ಸ.ಕೌ. ಕಾವ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಕಥೆಗಳು ನೀತಿಪರವಾಗಿದ್ದು ಪಂಚತಂತ್ರದ ಮೊದಲೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತವೆ. ಸುಭಾಷಿತದ ಭಂಡಾರದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಂತೆ, ಸೂಕ್ತಿ ಮುಕ್ತಾ ವಳಿಯ ತೋರಣ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಇರುವ ಕಾವ್ಯ ಸ.ಕೌ. ಕಥೆಯೊಳಗೆ ಕಥೆ ಸೇರಿ ಕಥೆಯ ಹಾರ ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಗಳೂ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿ ವಾಕ್ಯಮಾಣಿಕ್ಯ ಕೋಶಗಳಾಗಿವೆ. ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ನಿಬಂಧರಚಿಸಲು "ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ ಕಾವ್ಯಗಳು : ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ" ಎಂಬ ವಿಷಯ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆ.

- ೧. ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯಕಾ ಬೃಹದ್ ಇತಿಹಾಸ್, ಭಾಗ ೪, ಮತ್ತು ೬
- ೨. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದೀ ಕೆ ಕರ್ತಾ : ರಾಜಕುಮಾರ್ ಜೈನ್ : ಈ ಲೇಖನ ಇರುವ ಕೃತಿ ವರ್ಣಿ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ ; ಪು ೩೭೫-೩೭೯

೩. ಜನರತ್ನಕೋಶ : ಹರಿದಾಮೋದರ ವೇಲಣಕರ : ಪುಣೆ ೧೯೪೪,
 ೪. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಜೈನಧರ್ಮದ ಕೊಡುಗೆ : ಡಾ|| ಹೀರಾಲಾಲ
 ಜೈನ್ ; ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ, ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯ, ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
 ಸಂರಕ್ಷಕ ಸಂಘ, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ೧೯೭೧
 ೫. ಮೂರನೆಯಮಂಗರಸಕವಿ : ಹಂಪನಾ ; ಮೈಸೂರು ೧೯೬೮
 ೬. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ : ಎ. ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತೃ.ಮು. ೧೯೮೯
 ೭. ಜಯನ್ಯಪಕಾವ್ಯಸಂಗ್ರಹ : (ಸಂ) ಹಂಪನಾ, ೧೯೬೭
 ೮. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ : ಮಂಗರಸ : (ಸಂ). ೧. ಬಿ. ಬಿ. ಮಹೀಶ
 ವಾಡಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ ೧೯೭೬
 ೨. ಪ್ರಕಾಶಕರು : ದೇ. ಫ. ಚೌಗುಲೆ, ಬೆಳಗಾವಿ ೧೯೨೩ :
 ೯. ಈ ಕಾಲದ ಇತರ ಸಾಂಗತ್ಯ ಕವಿಗಳು - ೧ : ಬಿ.ಬಿ. ಮಹೀಶವಾಡಿ ;
 ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಂಪುಟ ೪ (೨) ;
 ೧೦. ಈ ಕಾಲದ ಇತರ ಸಾಂಗತ್ಯ ಕವಿಗಳು-೩ : ಡಾ|| ಕಮಲಾ ಹಂಪನಾ,
 ೧೧. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ : ಪಾಯಣ್ಣವ್ರತಿ : (ಸಂ) ಎಂ. ಪಿ. ಮಂಜಪ್ಪ
 ಶೆಟ್ಟಿ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೧೯೮೮
 ೧೨. ಕವಿ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಣ, ಬಿ.ಬಿ. ಮಹೀಶವಾಡಿ ; ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ ೨-೩ ;
 ಸನ್ಮತಿ ೧೯-೧, ಜನವರಿ ೧೯೭೫
 ೧೩. ಬೃಹತ್ಕಥಾಕೋಶ : ಹರಿಷೋಣ : (ಸಂ) ಡಾ. ಲ. ನೇ. ಉಪಾಧ್ಯೆ ;
 ಖೇರಿಕೆ ಪು ೩೪, ೩೫, ೭೬, ೧೮೪

—ಇವುಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಜಾಲಾಡಿ ನೋಡಿದಾಗ ಸ.ಕೌ.
 ಕಾವ್ಯಗಳ ನೆಲೆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಪ್ರೌಢ
 ನಿಬಂಧವೊಂದರ ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ತೊಡಗುವ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಎ. ಶಾಂತಿರಾಜ
 ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ ಗ್ರಂಥ ಒಂದು ದಾರಿದೀಪ.

* ಡಾ|| ಹಂಪನಾ

ಪಂಡಿತರತ್ನ ಎತೂರು ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು

ಜನನ : 1888

ಮರಣ : 1952

ಎತೂರು ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಆದರ್ಶ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುರುಷ, ಸದಾ ಚಾರ ಸಂಪನ್ನ, ನಿಗರ್ವಿ, ನಿಸೂಯ, ಬಹುಭಾಷಾವಿದ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತ, ಸರಸ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯ ಸಾಕಾರಮೂರ್ತಿ, ಸಮಾಜಸೇವಕ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ವಾಂಸ, ಶುದ್ಧ, ನಿರ್ಮಲ, ಪವಿತ್ರರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದವರು. ಹೆಸರಿಗಾಗಿ, ಹಣಕ್ಕಾಗಿ, ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದೂ ಬಾಳಿದವರಲ್ಲ. ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಗೇ ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟು ದುಡಿದವರು, ಗುರಿಯತ್ತ ನಡೆದವರು. ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆ ಅಪಾರವಾದುದು, ಅತಿಶಯವಾದುದು. ಧರ್ಮ, ನೀತಿ, ಸ್ತೋತ್ರ, ಸಿದ್ಧಾಂತ, ಆಚಾರ, ಪೂಜಾಸಾಹ, ಸಾಹಿತ್ಯ—ಹೀಗೆ ಇವರ ಕೃತಿಗಳ ಹರವು, ಇವು ಈಗ ದೊರೆತಿರುವಂತೆ 50ಕ್ಕೂ ಮೀರಿವೆ; ಇವರ ಭಾಷಣಗಳು ಮತ್ತು ಲೇಖನಗಳು 77ಕ್ಕೂ ಮೀರಿವೆ. ಇವರ ಕೃತಿ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಮೇರು ಕೃತಿ ಆಚಾರ್ಯ ಜಿನಸೇನ-ಗುಣಭದ್ರರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ 'ಮಹಾ ಪುರಾಣ', ಇವತ್ತು ಸಾವಿರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಈ ಮೇರುಕೃತಿಯನ್ನು ಸರಳ ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಭಾವಾರ್ಥ'ವನ್ನು ಮೂಲದ ಯಾವು ದೊಂದು ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಬರೆದು, ಕನ್ನಡದ ಜನತೆಗೆ ನೀಡಿ ಮಹೋಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಆಕರಗ್ರಂಥ. ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ, ಕನ್ನಡ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಿಯಾಗಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಚಾರಕರಾಗಿ ಅನೋಫ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದವರು. 'ವಿಶ್ವಬಂಧು' ಹಾಗೂ 'ವಿವೇಕಾಭ್ಯುದಯ' ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಜನಕರು. ಎತೂರು ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ—ಬಹುಶಃ ಏಕೈಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ಇವರ ಅಪಾರ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಕೀರ್ತಿಗಾಗಿ ಗುರುಮನೆಗಳಿಂದ ಸಂದ ಗೌರವಗಳಲ್ಲದೆ, ಅರಮನೆಯಿಂದಲೂ ಮೊದಲು ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್‌ರಂದೂ, ಅನಂತರ ಆಸ್ಥಾನ ಮಹಾವಿದ್ವಾನ್‌ರಂದೂ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, 'ಪಂಡಿತರತ್ನ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನೂ ಪಡೆದು ಸಮಾಜದ ಪ್ರೀತಿ, ಆದರ, ಗೌರವಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಹಿರಿಯ ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿ.